

Vergadering van Vrijdag 15 Januari 1906 's avonds ten 8 ure.

Voorzitter : Generaal DE VLAMING.

De VOORZITTER : Het voornemen is, dadelijk tot de ballotage der voorgestelde kandidaten over te gaan. Het Bestuur heeft gemeend, voor dezen avond niemand te moeten uitnodigen, in de eerste plaats als inleider op te treden, ten einde aan meerdere leden gelegenheid te geven om hun gevoelen te doen blijken. Reeds is door eenige heeren het woord gevraagd, welk aanbod dankbaar is aanvaard.

Wanneer er intusschen nog andere heeren zijn, die aan het debat wenschen deel te nemen, dan zal het mij aangenaam zijn, dit gedurende de ballotage te mogen vernemen. Daarbij wensch ik de heeren er wel op te wijzen, dat het mijn voornemen is om, rekening houdende met den beschikbaren tijd, de heeren te verzoeken zoo beknopt mogelijk te zijn, zullende het ieder worden toegestaan in het gedrukt verslag nog datgene aan te vullen, waarvoor de tijd tot discussie ontbrak.

Aan de orde is thans de ballotage van kandidaten.

De VOORZITTER verzoekt de Heeren VAN DER HOOG en VAN DER HEGGE ZIJNEN, met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden worden aangenomen :

I. Jacobsen, Res. 1e Luitenant der Infanterie, W. J. J. Hasselbach, Kapitein der Infanterie, F. F. Roijer, Res. 2e Luitenant Reg. Grenadiers en Jagers, en H. A. Seijffardt, 1e Luitenant der Artillerie, allen te 's-Gravenhage;

Jhr. E. A. Teding van Berkhout, Majoor der Infanterie, en M. J. Harts. 2e Luitenant der Infanterie, beiden te Amersfoort;

E. J. van Schaik, Res. 2e Luitenant der Artillerie te Amsterdam ;

Jhr. F. J. A. Calkoen, J. Schoon en W. F. Weber, allen 2e Luitenant der Infanterie, te Bergen-op-Zoom ;

P. R. Kuipers, 2e Luitenant der Infanterie, te Gouda ;

H. D. Emrik, Kapitein Infanterie Landweer, M. Koopmans, 2e Luitenant Infanterie Landweer, en J. A. G. van der Steur, Kapitein Infanterie Landweer, allen te Haarlem :

N. J. Langenhuijsen, 2e Luitenant Infanterie Landweer, te Helmond ;

J. G. Haremaker, E. T. C. T. Motké en J. Veenbaas, allen 2e Luitenant der Infanterie, te 's-Hertogenbosch ;

G. Le Poole, 1e Luitenant der Infanterie, en J. G. J. Verheij van Wijk, Res. 2e Luitenant der Artillerie, te Leiden ;

J. Andriessen, Res. 2e Luitenant der Infanterie, te Rotterdam ;

Th. J. Wijnoldij Daniëls, Kapitein Infanterie Landweer, te Santpoort (bij Velsen) ;

A. N. S. W. L. Coblijn, 2e Luitenant der Cavalerie, J. J. van Diepenbrugge, 2e Luitenant der Cavalerie, en H. A. Jochim van Nootdorp, 1e Luitenant der Infanterie, allen te Venlo ;

C. Keg, Res. 2e Luitenant der Infanterie, te Zaandam.

De VOORZITTER : Aan de orde is thans de discussie over het door den Kapitein van den Generalen staf Jhr. G. A. A. ALTING VON GEUSAU, op 27 October 1905 behandelde onderwerp : „Tactische beschouwingen over infanterie-reglementen” (opgenomen in de 3^e aflevering van het Orgaan, jaargang 1905--1906). Zes leden hebben over dit onderwerp reeds het woord gevraagd, waarbij dan natuurlijk nog komt de repliek van den Heer VON GEUSAU. In verband nu met den beschikbaren tijd en ten einde zoo mogelijk tegen 11 ure de vergadering te kunnen doen eindigen, zal het zeer wenschelijk zijn, wanneer de verschillende sprekers zich binnen de tijdruimte van 20 minuten zouden willen beperken.

Gelijk ik reeds in den aanvang zeide, herinner ik er aan,

dat, voor zoover men nadere uitweiding van de eene of andere stelling noodig acht, daartoe steeds in het te drukken verslag de gelegenheid zal bestaan. Ik hoop, dat de heeren bereid zullen zijn, aan den gegeven wensch gevolg te geven.

Ik geef thans het woord aan den Heer DE BRUIJN.

De Heer DE BRUIJN: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Alvorens over te gaan tot het doel, waarvoor wij heden avond hier zijn samengekomen, wensch ik het Bestuurdezer Vereeniging dank te betuigen, dat het mij in de gelegenheid stelde, aan de discussie deel te nemen, terwijl ik voorts den Kapitein Jhr. ALTING VON GEUSAU mijne hulde breng voor de wijze, waarop hij zijn onderwerp: „Tactische beschouwingen over infanterie-reglementen” heeft behandeld, al moet het mij van het hart, dat ik in enkele opzichten ernstig met hem van meening verschil, waarom ik dan ook de stoute schoenen aantrok en mij voor het debat heb aangemeld.

Wanneer de geachte spreker zich uitsluitend had bepaald tot het leveren eener vergelijking op zuiver tactisch gebied, dan zou men mij *niet* op deze plaats hebben gezien, daar de denkbeelden, welke spreker in het tweede gedeelte zijner rede over het Gevecht enz. heeft ontwikkeld, zich langs vrij wel dezelfde banen bewegen als die, welke ik mij over deze zaken had gevormd; doch hij heeft in den aanvang zijner voordracht theorieën ontwikkeld, waarover ik gaarne van gedachten zou wisselen.

De geachte spreker verklaart op blz. 246, dat „een reglement datgene moet bevatten, wat de troep voor den oorlog noodig heeft, d. w. z. om zich op te stellen, zich te bewegen *naar* het gevechtsveld en *op* het gevechtsveld en te vechten. Alle bewegingen en opstellingen, die op het gevechtsveld of op den marsch daarheen niet noodig zijn of niet bruikbaar, zijn uit den boeze en mogen er dus niet in voorkomen”.

Ziet, Mijne Heeren, deze formulering vind ik onvolledig; want de *opvoedende kracht*, welke van het reglement uit moet gaan, wordt hierbij wel een weinig miskend. Ik acht het

trouwens minder gelukkig om in bijzonderheden af te dalen, daar waar in algemeene bewoordingen het *doel* van het reglement op uitstekende wijze *kan* worden aangegeven en dan ook *wordt* aangegeven in het nieuwe Fransche exercitie-reglement, waar men in artikel 1 leest: „La préparation à la guerre est le but unique de l'instruction des troupes.” Voorbereiding tot den oorlog, dit omvat alles.

En juist over die opvoedende kracht van ons reglement wil ik heden avond spreken. Ik zal trachten aan te toonen, dat het reglement een krachtig middel is tot *aankweeking* van *discipline*; dat het *bepalingen moet bevatten*, welke er *uitsluitend* op gericht zijn, die discipline te ontwikkelen, en daar deze bepalingen voor ons grootendeels zijn neergelegd in onze Soldatenschool, wil ik bewijzen, dat de vormelijke exercitiën van het 1^e deel van ons Infanterie-reglement eene groote waarde hebben; dat zij moeten worden beschouwd als *ordeoefeningen*, welke *dienstbaar* zijn gemaakt aan de *militaire opleiding*, terwijl zij, vooral gelet op de *moreele* zoowel als *physieke* opvoeding, die de Nederlandsche jongelingschap doorgaans geniet, niet kunnen worden ontbeerd en, zooals uit de resultaten blijkt, zelfs *te kort* worden beoefend.

Het zou dan ook m. i. eene onvergefelijke fout zijn, als de *wenig goede* resultaten, welke thans worden verkregen, oorzaak zouden zijn, dat men deze exercitiën liet varen of deze wijzigde; want de fout schuilt niet in den *aard* der *oefeningen*, doch in den *geringen tijd*, welke er slechts voor beschikbaar is en bovenal in *het gehalte* van het *onderwijzend* personeel bij de Infanterie, dat tengevolge van verschillende oorzaken zeer is verminderd.

Wij moeten ook niet vergeten, dat wij niet alleen rekening moeten houden met dagen van strijd, doch ook met tijden van vrede en dat vele zaken en toestanden juist in vreedestijd belangrijk zijn, terwijl er in oorlogstijd minder waarde aan mag worden gehecht.

Een flinke, doch onverschillige en brutale kerel krijgt in

oorlogstijd de Willemsorde, maar is wellicht ongeschikt voor vredesverhoudingen en danst bij herhaling de provoost in.

Wij zijn hier zoo langzamerhand aangeland op het gebied der discipline, een terrein bezaaid met voetangels en klemmen, en hoewel ik dadelijk wil verklaren, dat ik het volkomen eens ben met den geachten spreker, waar hij op blz. 248 zegt, dat «de ware ondergeschiktheid moet daarin bestaan, dat elk mindere zich steeds beijvert om naar beste vermogen de bevelen uit te voeren in den geest van dengene, die ze heeft gegeven», daar moet ik tevens constateeren, dat ik ernstig de meening *moet* bestrijden, welke de Kapitein VON GEUSAU zich heeft gevormd over *de wijze*, waarop die discipline in ons land *wordt* aangekweekt.

Als ik op blz. 247 onder «Krijgstucht» lees «nu is het zeer gemakkelijk om het voortbestaan van allerlei stijve, stramme en hoekige vormen en bewegingen in een infanterie-reglement goed te praten met een beroep op de noodzakelijkheid om krijgstucht aan te kweken en te onderhouden», en op blz. 250 onder meer «hoorbare handgrepen, kolfkloppen gelden als teekenen eener goede discipline, de parademarsch in front op twee gelederen geldt als den toetssteen eener goede discipline enz.», dan vraag ik mij af, of de geachte spreker bij deze ontboezemingen niet een weinig heeft overdreven, of hij de *uitzonderingen, afwijkingen, misbruiken*, die in elk groot lichaam helaas voorkomen, *niet* als *regel* heeft beschouwd en *daarop* de theorieën heeft gebouwd, welke in onze eerste bijeenkomst zijn ontwikkeld?

Daar, waar de Kapitein Jhr. VON GEUSAU uithoofde van zijn zeer belangrijken werkkring minder in de gelegenheid was om de practijk van het Infanterie-reglement zoo goed te leeren kennen als anders zeer zeker het geval zoude zijn geweest, is het mij juist een voorrecht, te mogen wijzen op de uitstekende bepalingen van het reglement, welke uit een *disciplinair* oogpunt door de *jongste wijzigingen* nog zijn *verbeterd*; doch daarvoor is het gewenscht, dat ik U uitnoodig, met mij dat gevaarlijke terrein der discipline te betreden.

De discipline, Mijne Heeren, wordt in vreedstijd ontwikkeld en aangekweekt; talloze hulpmiddelen staan ons daarbij ten dienste, waaronder de reglementen en voorschriften eene belangrijke rol spelen, en van dat standpunt beschouwd, moet dan ook het Infanterie-reglement, dat, wat zijn vormelijk gedeelte betreft, is neergelegd in de Soldatenschool, slechts worden aangemerkt als *één* dier hulpmiddelen, welke voor het bovenaangegeven doel, vorming, ontwikkeling der krijgstuicht, beschikbaar zijn, al kan het, *mits oordeelkundig toegepast*, een zeer krachtig hulpmiddel worden.

De ware beteekenis der meesterspreuk op blz. 253 over krijgstuicht en discipline ontgaat ook mij, doch waar het eene onomstootelijke waarheid is, dat de *discipline* in het *innigste verband* moet staan met de *karaktereigenschappen* van het *volk*, waaruit het leger voortkomt, daar is ook de gevolgtrekking gerechtvaardigd, dat het hulpmiddel, het Reglement, zich moet *passen* aan en in zijne bepalingen *rekening* moet houden met de eigenschappen en eigenaardigheden van dat volk. Vandaar dan ook, dat het niet wel doenlijk is, de reglementen van andere legers toe te passen op het onze, en dat bij het maken van vergelijkingen tusschen die reglementen, het *karakter* der naties, welke zij vertegenwoordigen, ernstig in rekening moet worden gebracht.

Zoo zal het reglement, dat voor Fransche soldaten gunstige resultaten heeft, in ons leger toegepast, tot de jammerlijkste uitkomsten leiden en wanneer men dit op den voorgrond stelt bij het maken eener vergelijkende studie, dan wordt ons zooveel verklaarbaar in een reglement, dat ons aanvankelijk vreemd toescheen.

Voldoet nu echter het Nederlandsche Infanterie-reglement I aan Nederlandsche toestanden? De geachte spreker maakt eenige reserves en heeft dan het oog gericht op de Soldatenschool, vooral zooals deze na de laatste wijzigingen is geworden, terwijl ik juist het standpunt inneem, dat de aangebrachte wijzigingen, in het vormelijke gedeelte, als eene *dringende verbetering* moeten worden begroet.

Het Infanterie-reglement moet zich aanpassen aan de karaktereigenschappen en eigenaardigheden van het volk, het moet dan ook in zijne bepalingen *profijt trekken* van de *deugden*, welke jong Holland sieren, doch het moet ook een *krachtig correctief* zijn voor de *ondeugden*, waarmede het behept is.

Het is mij in mijn dagelijkschen omgang met den soldaat altijd een genoegen geweest om de goede en minder goede eigenschappen op te sporen, welke de jonge man bij zijn in dienst treden vertoont, en de metamorphose gade te slaan, die langzamerhand en vaak in geringe mate, bij de meeste miliciens plaats heeft. En wanneer ik dan de balans opmaak, dan is de uitkomst voor ons vrij bevredigend, *mits de vruchtbare bodem oordeelkundig en duchtig wordt bewerkt*.

Onze Hollandsche jongen is in den regel goedig en gewillig, hij heeft zelfs zeer veel wilskracht en dientengevolge een groot uithoudingsvermogen en waar de geachte spreker op blz. 258 een voorbeeld aanhaalde van het snelle marcheeren van beroepssoldaten, de Koloniale Reserve, een voorbeeld, waaruit blijkt, dat het onderhouden van eenzelfden pas van groot belang is, daar geef ik ter illustreering, de ongeoefende viermaanders van het 4^e bataljon Jagers, lichte 1905, die twee maanden na hun in dienst treden ook in den pas marcheerende, gedurende 4 uur eene marschsnelheid van ruim 6 K.M. onderhielden, daarbij volledig waren bepakt en uitgerust (zonder overjas), geene slobkousen droegen en zonder een enkelen achterblijver in de kazerne terugkeerden, wat ik alleen wil vermelden als een bewijs hoeveel wilskracht er in onze landgenooten sluimert; eene eigenschap, die op oordeelkundige wijze opgewekt en geleid, tot een der hoogste deugden van den soldaat mag worden gerekend.

Doch wanneer ik mij thans even mag verplaatsen in de rol van den vriend, die ons de feilen toont, dan hebben wij Hollanders ook eigenaardigheden en hebbelikheden, welke vooral voor onze militaire opleiding zeer belemmerend zijn.

Allereerst betoont ons volk doorgaans groote *onverschilligheid* voor alles wat de *lichaamsontwikkeling* bevordert en dan

wordt maar al te vaak eene m. i. *verkeerde* beteekenis toegekend aan het begrip *vrijheid*, waardoor wij onze rede zoo dikwerf misbruiken voor bemoeizucht en eene voorbarige, onwetende en derhalve ongepaste critiek. Doch, Mijne Heeren, ik wil hierover niet verder uitweiden, daar ik dan zou vervallen in eene discussie over de boeiende lezing, die de Majoor RUITENBACH hier ten vorigen jare hield; ik wil echter alleen constateeren, dat de vrijheidszin maar al te dikwijls wordt gebruikt als *dekmantel* en *verontschuldiging* voor *verkeerde* handelingen; dat de vrijheid van enkelen vaak bestaat ten koste van de vrijheid van velen en dat dan ook de geachte spreker terugdeinst voor de *nieuwe* discipline, zooals hij deze op blz. 248 noemt, «waarbij aan den man moet worden geleerd om elk bevel, vóórat het wordt uitgevoerd, te toetsen aan eer, plicht en wet.»

Is dan waarlijk die ontzettende les, welke de geschiedenis aan de volkeren heeft gegeven, langs ons gegaan, en is het voorbeeld, dat onze ongelukkige stamverwante broeders daar verre in Zuid-Afrika schonken, waarlijk zonder leering geweest voor ons, die zoo gaarne op die stamverwantschap roemden?

Daar, bij de Boeren is de proef genomen met eene discipline, welke berustte op den vrijheidszin en rede der bevolking, en juist die discipline, wij weten het immers allen, Mijne Heeren, is de oorzaak geweest van de nederlaag, waardoor de vrijheid ten eenenmale werd ingeboet.

De groote waarschuwendende les, welke voor ons uit dien oorlog is te trekken, luidt dan ook, dat eene te groote vrijheid voor een volk noodlottig kan zijn, en dat een volk dat zijne vrijheid liefheeft, er voor moet waken, dat alle individuen medewerken om dat kostbare kleinood in eere te houden en niet te misbruiken. (1)

Wanneer eenmaal de vrijheidszin van jong Holland in de scholen oordeelkundig wordt geleid en gebreedeld, waartoe aan het onderwijzend personeel eene gepaste bevoegdheid moet

---

1) Zie Militaire Spectator 1905, „Twee Infanterie-reglementen”, blz. 530.

worden verleend, en die vrijheidszin dientengevolge wordt omgezet in plichtsgevoel, besef van orde en regelmaat, en ook politie en burgerij door verstandige samenwerking dit zelfde effect op straat heeft bewerkstelligd; wanneer onze jeugd in ruime mate deel zal kunnen nemen aan open luchtsporten, welke onder goede leiding, beginselen van solidariteit en ook onderwerping aan de gestelde regels zullen aankweken, en tevens in het huisgezin krachtig wordt ingeboezemd die eerbied voor het *gezag*, dat overal en ten allen tijde de tengels in handen moet hebben; wanneer al deze wenschen zullen zijn vervuld, en de *vrijheidszin* van het volk eene metamorphose heeft ondergaan, o. a. door toepassing van middelen als boven werden omschreven, dan, doch ook eerst dan kunnen wij denken aan eene discipline, welke berust op vrijheidszin en rede.

Zooals de zaken thans echter staan, moet in het leger die metamorphose worden teweeggebracht in een tijdsbestek, dat zeer kort is; wij zijn dan ook overtuigd, dat de resultaten onvoldoende zijn en wagen het zelfs er aan te twifelen, of het doel wel ooit zal kunnen worden bereikt, waar die beginselen van orde en tucht in de jeugd op zulk eene schromelijke wijze zijn verwaarloosd geworden.

In verband met bovengenoemde omstandigheden staat het bij ons vast, dat in onze opleiding oefeningen moeten voorkomen, welke enkel en alleen ten doel hebben het aankweken van orde en regelmaat bij den soldaat; oefeningen, welke zeer eenvoudig kunnen zijn, doch die, bijdragende tot ontwikkeling van tucht, tevens dienen tot versterking van het gevoel van solidariteit, dat in den troep niet kan worden gemist.

Deze oefeningen worden van den aanvang af onderwezen; er mag niet te veel tijd aan worden besteed, want de opleiding van den man vereischt zóóveel, dat wij ook in deze «het bosch niet voorbij mogen zien om de boomenv». De gevechtsopleiding in al hare verscheidenheid, als velddienst, schietoefeningen en die in verspreide orde, pionieren, enz. is hoofzaak; daaraan worde derhalve het leeuwendeel van den tijd

gegeven, doch om de redenen, welke hierboven werden ontvouwd, mogen de hoofdstukken I en II in ons reglement niet ontbreken.

Lijdt ons reglement aan overdrijving op dit gebied? Volgens mij in geen deele. De exercitiën, welke zoo stijf, stram en hoekig moeten worden uitgevoerd, bepalen zich uitsluitend tot het aannemen van den flankmarsch met vieren, het halt houden in die formatie, het aannemen der frontformaties; alle bewegingen, welke wij niet kunnen ontberen en die, hoe *correcter* zij worden uitgevoerd, de waarborgen geven, dat de orde niet wordt verstoord; wij moeten onze afdeelingen toch niet alleen verplaatsen op *heideterreinen*, doch ook door het *straatgewoel*, te midden van elektrische trammen, automobielen, onbeleeft vrachtrijders enz. enz. en door eene snel uitgevoerde formatieverandering worden ongelukken voorkomen.

Vormen alle oefeningen in het stilstaan, het bewaren van het stilzwygen op de plaats rust, het formeeren van twee gelederen, de richtingen, niet een uitstekend middel tot aankweeking van orde evenals met de *orde- en vrije oefeningen* in de gymnastiek het geval is?

Gelooft spreker niet aan de *kracht*, welke uitgaat van de beweging, door allen *gelijktijdig* uitgevoerd op het bevel van *een*, waardoor de solidariteitsgevoelens worden versterkt; gelooft hij niet, dat juist deze ordeoefeningen op militairen grondslag aan het individu *zelfbeheersching* leeren, terwijl de jonge man tevens onder den invloed komt van eene *krachtige wilsuiting* van den meerdere? Hierin, Mijne Heeren, schuilt ook eene opvoedende kracht.

Wanneer van deze oefeningen een *gepast* gebruik wordt gemaakt, vormen zij uitstekende hulpmiddelen tot aankweeking van ordebegrippen; zij wekken bij den man den lust tot eene gepaste mededinging op, en wij moeten hierbij vooral niet vergeten, dat die miliciens nog *jongens* zijn; dat zij nog vol snaaksche streken zitten, en wanneer men van dit standpunt de militaire ordeoefeningen beschouwt, dan valt het wel een weinig te betreuren, dat de geachte spreker o. a. op blz.

251, eenigszins ironisch een zoo wreed vonnis heeft geveld; een vonnis, dat harder werd uitgesproken dan vermoedelijk in zijne bedoeling lag, want ook spreker eischt op blz. 257 hetzelfde, wat wij allen wenschen, als hij, sprekende over het gesloten exerceeren, zegt: «Die bewegingen moeten met orde en stilte worden uitgevoerd en dat eischt oefening. De grootst mogelijke orde en de uiterste stilte zijn voor een exerceeren den troep de bewijzen, dat de man gedisciplineerd is en die discipline is noodig»; doch wanneer wij de middelen daarvoor in het reglement aangeven, keurt hij deze af, of geeft hij eene verkeerde uitlegging, zooals o. a. op blz. 250 het geval is.

De geachte spreker vergist zich eenigszins als hij zegt, dat bij het ombuigen van een hoek van eene straat het van slaphed getuigt, als men den cirkelboog volgt; *integendeel*, juist deze wijze van handelen is bij het *directie veranderen van rotten*, in punt 145 *voorgeschreven*, terwijl het kolfkloppen onmogelijk als teeken eener goede discipline *kan worden aangemerkt* en *wordt aangemerkt*, daar H. M. de Koningin dit uitdrukkelijk verbiedt en het juist van meerdere *beheersching* van lichaam en spieren getuigt, wanneer het geweer onhoorbaar wordt afgezet.

Ook het stilstaan gedurende enkele oogenblikken moet worden aangemerkt als eene les in zelfbeheersching, terwijl de frontmarsch dient om den man te leeren den pas van de *voorgeschreven lengte* te maken.

Spreker veroordeelt de richtingen zeer scherp, doch zal het met mij eens zijn, dat het bevorderlijk is voor een *goed overzicht*, wanneer een gelid behoorlijk is gericht, dat die richting *sneller* geschiedt, wanneer de manschappen *gelijktijdig* deze beweging uitvoeren en dat de meeste jongelieden, welke wij onder de wapenen krijgen, gymnastisch *zoo slecht* zijn onderlegd, aan vrije en ordeoefeningen gewoonlijk nimmer hebben gedaan, dat werkelijk deze ordeoefeningen, welke aan de militaire oefening zijn dienstbaar gemaakt, goede vruchten afwerpen, indien de onderwijzer er een verstandig gebruik van maakt, *waarin echter het reglement niet kan voorzien*.

Wanneer dan ook de man *begrijpt, waarom* die bewegingen in gesloten orde worden beoefend, kent hij ze spoedig, behoeft er weinig tijd aan te worden besteed, en zijn zij, de discipline waarde buiten beschouwing latende, bij de verdere opleiding grootendeels onmisbaar.

De opmarschen vergemakkelijken het verspreiden uit de flankformatie, zij stellen ons in de gelegenheid onmiddellijk in alle richtingen vuur af te geven, terwijl ook het in front halt houden der, met vieren, marcheerende afdeeling, in dit opzicht, doeltreffend kan zijn.

Als ik de manschappen doordring van de *noodzakelijkheid* om alle bewegingen *snel en correct*, hoekig en stram zooals spreker zegt, uit te voeren, wordt verwarring voorkomen en het aantal offcers beperkt; als ik bij den marschveiligheidsdienst plotseling enkele dezer bewegingen laat uitvoeren, waarbij verrassend optreden van cavalerie op onze flanken bijv. kan worden ondersteld, en *ter plaatse proefondervindelijk* aan den man toon, dat hij zijne *aandacht* steeds bij de oefening moet houden en dat de *reglementaire* uitvoering ook de *meest snelle* is, dan zal ieder het met mij eens zijn, dat de exerceerdiscipline en gevechtdiscipline wel degelijk verband met elkander houden. Zie blz. 253.

Mijne Heeren, de spreker drukt het zoo juist uit op blz. 251 als hij zegt: »Wij kunnen het er vrij wel over eens zijn, dat de minderen bijna niet meer worden uitgevloekt, maar er wordt ook niet meer geëxerceerd, ten minste wat men exerceeren noemt.» Van harte stem ik met deze verklaring in, *gelukkig* dat men *niet meer exerceert*, zooals men dat *vroeger* deed; toen waren het «stramme, stijve, hoekige exercities, uren lang, het gezond verstand tot zekere hoogte verstompemde en in strijd met alle beginselen van tactiek en opleiding»; het exerceeren van toen is vervangen door militaire gymnastiek, waarbij ordeoefeningen de hoofdrol spelen, en de behandeling van het geweer is beperkt tot die enkele bewegingen, welke noodig zijn om het geweer gemakkelijk te hanteeren, terwijl de *gesloten* exercitiën er op *gericht* zijn om die *buigzaamheid* van

vormen te verkrijgen, welke op het gevechtsveld en op den marsch daarheen worden vereischt.

En wanneer dan, zooals spreker zegt op blz. 251, bij inspecties onaangename opmerkingen vielen over slecht exerceeren, als de manschappen na het commando halt niet stil stonden, doch uit eigen beweging zich richtten, *zooals toenmaals was voorgeschreven*, en de parademarsch in front op twee gelederen als de toetssteen geldt eener goede discipline, dan bewijst dit alleen dat het onderzoek door de betrokken autoriteit niet oordeelkundig werd gehouden.

Spreker wijdt enkele woorden aan den paradepas, dien ongelukkigen paradepas, welke zoowel door zijn naam als door het gebruik, dat ervan werd gemaakt, zooveel ergernis heeft verwekt, doch die gaarne zal worden geaccepteerd, wanneer hij in langzamer tempo, onder het etiket »gewone pas met beenstrekken» zal verschijnen in het «Bijvoegsel der Gymnastische oefeningen», waar hij altijd heeft t'huis behoord.

Ook ik acht afzonderlijke paradevoorschriften, zooals zij thans zijn, te omslachtig; doch het is verkeerd om *in de parade* nog eene *beoordeeling* te zien van de *gevechtswaarde* der troepen (blz. 247). De parade moet tegenwoordig worden beschouwd als eene *huldebetuyging* van het leger, zoowel bij belangrijke nationale feesten en gebeurtenissen als voor personen, welke zich deze militaire huldding op buitengewone wijze waardig maakten; belangrijke vereenvoudiging zou worden verkregen door het defileeren met afdeelingen met vieren nit de flank, zie blz. 257, zooals spreker wil; doch tot mijn leedwezen kan ik niet medegaan met hem, wanneer hij de troepen op de parade in *gevechtsformatie* wil laten voorbijtrekken, als *bewijs* voor hetgeen de troep voor het gevecht kent. Neen, Mijne Heeren, als ik *dit* wilde laten zien, dan zou ik den persoon, welke gehuldigd wordt, plaatsen in de *verdedigende stelling*: dan zou ik het bataljon, regiment of de vereenigde wapens op laten rukken *ten aanval* en *hoe minder* de autoriteit dan van de troepen zag, *des te schitterender* zou het bewijs zijn voor hunne *geoeffendheid*.

Er wordt aan de oefeningen, welke ik heb besproken, zeer weinig tijd besteed; want als de maand Mei in het land komt, heeft de milicien de Soldatenschool in hare eerste twee hoofdstukken geheel doorloopen, hij heeft dan reeds vele uren besteed aan voorbereidende schietoefeningen, is ook reeds eenigermate bekend met de geheimen van den velddienst, en de gesloten exercitiën uit het 3e onderdeel behooren tot de *uitzonderingen* en worden bij de oefeningen gedurende luttele minuten verricht om den man nog eens, een enkel oogenblik, te brengen onder den heilzamen invloed van het commando, wat ook het Fransche reglement zoo uitstekend weergeeft als het in punt 40 zegt: »Toutes les fois que l'ordre peut être troublé ou simplement lorsque l'attention des soldats se relâche, il (le chef) fait reprendre le pas cadencé. S'il juge utile de faire sentir plus efficacement l'action de sa volonté, il commande quelques mouvements dans l'exécution desquels il exige toute l'énergie et toute la précision possibles et »*maintient ainsi son ascendant sur sa troupe.*»

Mijne Heeren, zij die in de maanden October en November de gelegenheid hadden, de geoefendheid onzer miliciens eens nauwkeurig gade te slaan, zullen het met mij eens zijn, dat de resultaten van dit onderzoek *niet* schitterend zijn; de elementaire zaken, welke de man in den aanvang zijner opleiding *scheen* te kennen, worden weinig reglementair uitgevoerd, ja, laten vaak alles te wenschen over.

De oorzaak hiervoor moet m. i. worden gezocht in de omstandigheid, dat deze elementaire zaken, derhalve de vormelijke exercitiën, *niet voldoende en ernstig genoeg* zijn onderwezen.

Dat het kader te wenschen overlaat in vele gevallen, wie zal het ontkennen, die deze lijdensperiode bij ons wapen medemaakt: doch ook de tijd is te kort; wij moeten den jongen man bij zijn in dienst treden *oordeelkundig*, doch ook met den meesten ernst wijzen op zijn plicht en wanneer dan, *dank zij ons voortdurend en ernstig arbeiden* in die eerste maanden, de *vrijheidszin* binnen de gepaste grenzen is gebracht, beginselen van orde en solidariteit *gemeen goed van allen* zijn geworden,

dan is het oogenblik gekomen, waarop wij de teugels kunnen vieren, omdat wij er dan op kunnen vertrouwen, dat van de geschonken vrijheid *geen misbruik* zal worden gemaakt, en dat dit een onverbiddelijke eisch is, wordt ons des te duidelijker, wanneer wij denken aan het verband, dat in eene tirailleurlinie moet heerschen en aan alle gevallen, waarin een *gepast* initiatief *de* voorwaarde voor succes is.

Ik kan dan ook de meening van den geachten spreker *niet* deelen als hij onder aan blz. 249 zegt: »Veelal wordt gemeend, dat de oefeningen in gesloten orde vooral moeten dienen om de banden der krijgstucht weer nauwer aan te halen, die door de oefeningen in verspreide orde worden verslapt. In de verspreide orde, in welke het hedendaagsche gevecht uitsluitend wordt gevoerd, komt het dus op discipline minder aan. Dit is toch niet logisch.»

Dit zou zeer zeker niet logisch zijn, want juist in de verspreide orde komt het aan op *discipline, toewijding, vertrouwen*; maar wanneer mij blijkt, dat de man de meerdere *vrijheid*, welke hem bij deze oefeningen wordt gelaten, nog *niet waarleert*, dat hij er derhalve nog *niet rijp* voor is en de *heele* hand neemt, waar hem de *vinger* wordt gegeven, dan is het plicht om, door *voortgezette* militaire ordeoefeningen, de discipline, welke *nog niet bestand* was tegen de verlokkingen van een zelfstandig handelen, aan te kweken en te versterken.

Er kan dan ook geene sprake zijn van eene *verslapping* der banden, waar deze nog *niet* tot hun *grootste weerstandsvermogen en kracht* waren *ontwikkeld*.

Wij, militairen, spreken zoo gaarne van woekeren met den tijd, taalkundig eene bedenkelijke uitdrukking als wij daarnaast woekerhandel en woekerplanten plaatsen, doch als ik de taal een oogenblik mag misbruiken, wordt er dan wel zoo gewoekerd met den tijd en kan de elementaire opleiding niet beter tot haar recht komen door eene betere indeeling van den oefentijd?

Waar de geachte spreker een vernietigend oordeel uitspreekt over de wijze, waarop de exercitiën uit het 5de Hoofdstuk,

de Compagnies- en Bataljonsschool, meestal plaats hebben, (blz. 254) deel ik zijne meening volkomen; de tijd, welke daaraan wordt besteed van 10 Juni tot 10 Juli, zou oneindig vruchtdragender zijn, wanneer de compagniescommandant er vrijelijk over kan beschikken. Dan zouden toch de compagnieën van het bataljon, alle of enkele, kunnen worden gecombineerd, als dit eene enkele maal werd wenschelijk geacht, doch *hoofdzaak* zou zijn de oefening *der compagnie zelve*.

Ik wil niet verder uitweiden over die vormelijke beoefening der Compagnieschool, welke uit den tijd en in volkomen strijd is met de moderne begrippen over het optreden van gesloten afdeelingen op het gevechtsveld, terwijl zij als *hulpmiddel tot aankweeking van discipline uit den booze is*, omdat zij geestdoodend is en volkomen overbodig, daar wij in het 3e onderdeel onzer Soldatenschool de gewenschte aanwijzingen vinden om de exercitie vormelijk te beoefenen, wanneer dit nuttig en noodig mocht zijn.

Waar in ons huidig opleidingssysteem alleen de maand Mei hoofdzakelijk wordt besteed aan de individueele opleiding van den man voor zijne werkelijke oorlogstaak, zou ik de maanden Juni en half Juli daaraan willen toevoegen, omdat ik geloof, dat het eindresultaat dan meer bevredigend zoude zijn.

Mijne Heeren, ik mag niet langer uwe aandacht vragen, doch wil er nog op wijzen, dat er wel degelijk causaal verband bestaat tusschen exerceer- en gevechtdiscipline, zooals de Kapitein VON GEUSAU zich op blz. 253 uitdrukt.

Liever spreek ik van *discipline*, zonder die verschillende schakeeringen aan te geven; doch evenmin als een kind kan leeren lezen zonder de letters te kennen en dus met het alfabet moet beginnen, evenzeer vormt onze Soldatenschool het a b c der gevechtsopleiding van den man, zonder dat wij er *een enkele letter* uit kunnen missen.

Bezit de milicien door zijn natuurlijken aanleg en opvoeding *reeds de hooge karaktereigenschappen*, welke de krijgstucht eischt, *des te beter*; zijn deze karaktereigenschappen onvol-

doende ontwikkeld, verwaarloosd, vervormd, dan moet de hand aan den ploeg worden geslagen.

Dat de school en het huisgezin de aangewezen plaatsen zijn voor dit ontwikkelingsproces, niemand zal het ontkennen; doch waar de onderwijzer vaak machteloos staat en in het huisgezin maar al te dikwijls dit gedeelte der opvoeding wordt verwaarloosd of zelfs in verkeerde banen wordt geleid, daar valt aan ons officieren en kader, deze moeilijke taak ten deel; *vele hulpmiddelen* staan ons hierbij ten dienste; *onze eigen persoonlijkheid* is daarbij de *hoofdfactor* en daarom valt het zoo innig te betreuren, dat zoo velen onzer beste officieren, door detacheringen van allerlei aard, aan dezen meest belangrijken militairen werkkring worden onttrokken, vooral nu wij, juist met onzen korten oefeningstijd goede leiders en uitstekende onderwijzers zoo noode kunnen ontberen.

Doch tot *een der beste hulpmiddelen* reken ik ook onze Soldatenschool, welke met haar bijvoegsel, de gymnastische oefeningen, in het 1e en 2e Hoofdstuk bepalingen en bewegingen bevat, welke den grondslag vormen, waarop wij het gebouw onzer militaire *opleiding* en *opvoeding* moeten optrekken.

Die stramme, stijve en hoekige exercities, welke op *onoordelkundige* wijze worden gehouden, zijn mij in de practijk niet zóó opgevallen als met spreker het geval schijnt te zijn: ontmoeten wij ze, dan zijn het betreurenswaardige uitzonderingen, die dienen om den regel te bevestigen; alles werkt in het reglement samen om den jongeling, op eenvoudige wijze, voor te bereiden voor zijne gevechtsopleiding; de wijzigingen zijn in dit opzicht eene verbetering, waar zij o. m. het spreken op de plaats rust als regel verbieden, dat spreken, dat tengevolge van den sterk ontwikkelden vrijheidszin en de wellicht even sterk ontwikkelde rede wel eens bedenkelijke afmetingen aannam; waar zij eene snellere richting bevorderen, de opmarschen aanvullen en eene verbetering geven in de redactie van enkele artikelen; terwijl ik de overige punten laat rusten. die ook de sympathie van spreker wegdragen.

Ik eindig dan ook mijne beschouwing met eene aanhaling
1905/06. V.

uit de voordracht, waarin spreker op blz. 248 zegt, dat wanneer men van weerszijden in zijn betoog de scherpe kanten wat afvijlt, er in den grond der zaak niet zooveel verschil meer overblijft; welnu, Mijne Heeren, dit is ook hier het geval, wanneer de geachte spreker de practische opleiding wederom van nabij zal hebben gezien, geloof ik, dat hij tot de overtuiging zal komen, dat *vele zijner wenschen reeds worden verwezenlijkt* en dat het vrij harde oordeel, dat hij thans over een uitstekend gedeelte van ons Reglement heeft geveld, zich heeft gebaseerd op *uitzonderingsgevallen* en dan hoop ik, dat hij zich zal kunnen verplaatsen *op* het standpunt, dat ik thans de eer had, *tegenover* hem in te nemen.

De Heer DE RIDDER: Na de uitvoerige en doorwrochte rede van den Heer DE BRUIJN, waarmede ik in alle opzichten instem, en waarvoor ik dien spreker dan ook gaarne mijne persoonlijke hulde betuig, zou ik mij eigenlijk ontslagen kunnen achten van de mij welwillend verleende toestemming om aan de discussie over de voordracht van den Heer ALTING VON GEUSAU deel te nemen, ware het niet, dat ik het wenschelijk acht, dat van meer dan één zijde uit den boezem dezer *militaire* Vereeniging gewezen wordt op verschil van meening met dien spreker, waar wij in een tijd leven, waarin zooveel minder bevoegden dan de Heer ALTING VON GEUSAU, ja zelfs ook buiten het leger staanden, zich geroepen achten, een oordeel uit te spreken over legerzaken, dat in sommige opzichten overeenstemt met het door dien spreker aangevoerde. Intusschen moet en kan ik mij thans zeer bekorten, om niet al te veel in herhalingen te vervallen van hetgeen de vorige spreker gezegd heeft, waarbij ik echter aan allen, en bepaaldelijk aan den Heer ALTING VON GEUSAU, verzoek, wel in aanmerking te willen nemen, dat ik ook wat de Heer DE BRUIJN in het midden gebracht heeft, als mijne meening — zij het ook in minder keurigen vorm — had willen verkondigen.

Indien ik enkele opmerkingen wil maken naar aanleiding van de voordracht van mijn collega ALTING VON GEUSAU op

27 October jl., dan is het niet eene beleefdheidsphrase, wanneer ik begin met mijne vreugde uit te spreken over de slotwoorden van den spreker, overtuigd als ik ben, dat hij geenszins de bedoeling gehad heeft, ze als een vuurpijl met knaleffect te doen dienen: «*L'esprit de sacrifice et la volonté de vaincre*; laat ons hopen, maar ook vast vertrouwen, dat die bij eene eventueele bedreiging van onze onafhankelijkheid ons deel mogen zijn! Wanneer wij dan daarbij mogen rekenen op discipline en samenwerking, dan — maar ook dan alleen — zal ons vaderland behouden blijven» (bladz. 298). Als ik in dien zin nadruk mag leggen op het «vaste vertrouwen», dat wij op die twee krijgsmansdeugden zullen mogen steunen, wat van zelf dan tevens op den eisch wijst, om dat vertrouwen ook bij anderen op te wekken, en verder op de «discipline en samenwerking», als onmisbare factoren tot behoud van ons vaderland, dan verheug ik mij over die uitspraak van den Heer ALTING VON GEUSAU, omdat daaruit blijkt, dat die spreker niet zóó ver van anderen en mij af staat, als men allicht zou opmaken uit het eerste gedeelte zijner voordracht. Trouwens, evenals de Heer DE BRUIJN, wil ook ik alleen naar aanleiding daarvan enkele opmerkingen maken en voeg ik hieraan reeds aanstonds toe, dat ook ik in algemeenen zin met waardeering en instemming het gedeelte der voordracht gevolgd heb, dat over het Gevecht handelt, en over hetgeen daaromtrent in ons Reglement gevonden en nog gemist wordt.

Onze geachte Voorzitter heeft na de gehouden voordracht met een enkel woord gewezen op haar geavanceerd karakter, welke qualificatie dus natuurlijk ook past op den persoon, die haar uitgesproken heeft. Dit brengt mij van het zoo even aangehaalde slot dier rede op haar begin; niet om te wijzen op de toevalligheid, dat de Heer ALTING VON GEUSAU omgekeerd den Voorzitter een vasthoudend man genoemd heeft, doch meer bepaald om de aandacht te vestigen op de mededeeling van den spreker, dat het aanvankelijk de bedoeling van het Bestuur geweest was, dat hij zijne voordracht nog in

het vorige leesjaar zoude houden. Juist om den persoon des sprekers doet het mij genoegen, dat dit uitstel plaats heeft gehad, of eigenlijk zou ik nog liever gezien hebben, dat de «Tactische beschouwingen over infanterie-reglementen» op nog later tijdstip door denzelfden spreker gehouden waren, nadat deze zich weder eenigen tijd aan den practischen troependienst had kunnen wijden. Het zou toch mij niet verwonderd hebben, als hij daardoor omtrent enkele punten van zijne rede een gewijzigd oordeel verkregen had. Immers, op het aanvankelijk voor zijne voordracht bestemde tijdstip en ook nog juist op den dag, waarop hij haar uitgesproken heeft, was hij tactiek-leeraar aan onze hoogste inrichting van militair onderwijs. Al ben ik er zeker van, dat de Heer ALTING VON GEUSAU, ook in die hoedanigheid, een voorstander was van de vrije uiting der gedachte, zoo vrees ik toch geene tegenspraak op mijn beweren, dat de geest van den leeraar niet zelden overgaat op den leerling, en uit dien hoofde betreurde ik het te bemerken, dat de spreker dat geavanceerd karakter heeft; want, daar het niet waarschijnlijk is, dat hij dat eerst na het einde der lessen in Mei gekregen heeft, vermoed ik, dat die geavanceerde begrippen (opzettelijk gebruik ik telkens dat zelfde en geen ander woord) ook wel door hem aan de Hoogere Krijgsschool verkondigd zijn, en dus bij de aan zijne tactische leiding toevertrouwde officieren allicht ingang gevonden zullen hebben. Die omstandigheid nu acht ik voor mijn persoon niet vrij van bedenking en daarom ben ik het Bestuur dezer Vereeniging dankbaar voor de gelegenheid, heden avond aan andersdenkenden geboden, om hunne meening tegenover die van den Heer ALTING VON GEUSAU te stellen.

Spreker heeft, als ik mij niet vergis, het woord «evolutie» in zijne voordracht niet gebezigd. Het zou mij niet verwonderen als hij, evenals ik tot nog toe, dat opzettelijk heeft nagelaten, en dan zou ik dat in hooge mate toejuichen. Met dat woord is in de laatste tijden zóó geschermd, dat men werkelijk aan de mogelijkheid zou kunnen gaan denken, dat

er officieren zouden zijn, die daartegen gekant zijn. Is het niet te dwaas om er nog over te praten, dat er mannen gevonden zouden kunnen worden, met hart en ziel vervuld van hunne taak en op de hoogte van hun tijd, die zich tegen ontwikkeling, tegen verandering — het zijn twee vertalingen van KRAMERS van het woord «évolution», die ik u noem — zouden willen verzetten? Geen enkel officier zal, naar mijne overtuiging, blind zijn voor de wijzigingen in de gevechtsleer, troepenaanvoering en opleiding, als gevolg van den vooruitgang op technisch gebied, de ondervinding, in de allerlaatste oorlogen opgedaan, en niet het minst van de veranderde denkbeelden op sociaal gebied. Het is slechts de vraag, hoe die evolutie tot stand moet komen: plotseling, met omverwerping van al het bestaande, en dus ook van het goede, dat daar volgens velen in is, of geleidelijk. Ik voor mij beschouw dezen laatsten weg altijd, en dus ook betreffende militaire zaken, als den natuurlijken, en daarom als den besten. Velen denken er anders over en willen b.v. op eens breken met al het vormelijke van de militaire oefeningen en bij alles het oog gericht houden op datgene, wat slechts op het oorlogs- en gevechtveld noodig is.

De Heer ALTING VON GEUSAU heeft dit laatste ook bepleit en aangedrongen op vereenvoudiging en weglating van vormen en bewegingen, die tegenover den vijand niet voor kunnen komen en dus z. i. onnoodige ballast zijn, en op een grooter vertrouwen in het denkend individu, zelfs in de laagste rangen van het leger. Spreker heeft voor zijne meening steun gevonden in het jongste Fransche reglement, waaruit een tot nog toe ongekende vrije geest spreekt.

Ik acht die theorieën voor ons en onze toestanden hoogst gevaarlijk. Het klinkt zoo verleidelijk dat opkomen voor vrijheid, dat steunen op het gezond verstand; daarom wordt dat wellicht ook zoo gaarne verkondigd op plaatsen, van waar dat ongestoord uitgesproken en zoo grif in het leekenhart opgenomen wordt, alsof b.v. de eer van een Kamerzetel onafscheideijk met het voorrecht van een juist oordeel op elk gebied verbonden is.

In eene vergadering dezer Vereeniging mag zeker wel vooropgesteld worden, dat wij allen doordrongen zijn van de noodzakelijkheid van het bestaan van een Nederlandsch leger en dus ook van de mogelijkheid, dat het geroepen zal kunnen worden om daadwerkelijk op te treden. Tegen wie zal dat kunnen zijn? Wij zullen ons wel wachten, hierop een antwoord te geven; doch zeker is het, dat wij nagenoeg zonder vrijwilligers, doch met miliciens, die eene acht- of viermaandsche eerste oefening achter den rug hebben, en met niet zooveel langer gediend hebbende aanvoorders in de subalterne en mindere rangen, zullen komen te staan tegenover veel talrijker legers, welker soldaten een beduidend langeren oefentijd doorloopen hebben en daardoor beter geschoold zijn in het krijgsmansbedrijf. Zullen wij in dien toch reeds ongelijken strijd met manschappen voor den dag kunnen komen, wier opleiding plaats gehad heeft in den, onzen volke eigen, geest van vrijheid en met officieren, wier korte opleiding ons allerminst waarborg geeft, dat wij ons kunnen verlaten op hun oordeel, dat ik, om een geijkten term te bezigen, wel een gezond oordeel wil noemen, doch waarbij ik toch in mijne ziel overtuigd ben, dat de dokter dikwijls noodig zal zijn? Vrijheid van handelen acht ik goed; meer nog: gewenscht; in bepaalde omstandigheden zelfs noodzakelijk, doch slechts voor hen, wien men haar zonder gevaar kan toekennen. Tot dezulken reken ik niet onze ja goedige, maar evenzeer domme boeren, aan wier voor hen gelukkig lot het te wijten is, dat zij slechts luttele maanden in de gelederen doorgebracht hebben, en evenmin onze reserve-, militie- en landweerofficieren, wien ik allen — en zulks grond ik op de persoonlijke ondervinding, in mijn beperkten kring opgedaan — gaarne een goeden wil en de noodige mate van algemeene ontwikkeling toeken, doch wien het voor een groot deel, door welke oorzaak dan ook, ontbroken heeft aan de gelegenheid om zich voldoende te bekwamen voor een zoo noodig zelfstandig optreden als commandant op het gevechtveld. In ons leger, zooals het nu is, rust m. i. eene zeer zware taak op de schouders der

militaire officieren, dat zijn zij, die geen ander dan het militaire beroep hebben. Het gewicht dier taak legt hun de verplichting op om elke gelegenheid aan te grijpen, de bovenbedoelde, eerst in oorlogstijd ten volle beschikbare, onderaanvoerders en de slechts korten tijd aan de burgermaatschappij onttrokken soldaten voor te bereiden voor den plicht, dien zij te vervullen kunnen hebben.

Daartoe reken ik in de allereerste plaats het inprenten van de discipline, *de* discipline, waarvan ik, evenmin als de Heer DE BRUIJN, onderdeelen of schakeeringen ken.

De Heer ALTING VON GEUSAU eischt die tucht evenzeer; dat spreekt van zelf; doch hij schijnt haar op andere wijze te willen aankweken dan o. a. ik noodzakelijk acht, of liever hij betwijfelt het nut, dat volgens anderen en mij daartoe gelegen is in gesloten oefeningen, waaraan ook hij het germanisme »stram" als qualificatie toekent. In ons kleine leger van vier- en achtmaanders en, wat de aanvoerders betreft, dikwijls nauwelijks twaalfmaanders, acht ik die exercitiën zelfs onmisbaar. Indien ik op het gevechtsweld slechts een kort en krachtig bevel kan geven, moet ik er op kunnen vertrouwen, dat het uitgevoerd wordt, zooals ik het geef en dus meen, dat het noodig is, en dan moet ik er niet aan kunnen blootstaan, dat een niet of weinig in het militair beroep opgeleid ondercommandant, en nog minder iemand zonder persoonlijk gezag, op grond zijner inzichten en steunende op een hem eigen gevoel van vrijheid, gemeend heeft, mijne order niet uit te moeten voeren. Daartoe acht ook ik gesloten exercitiën, d. w. z. het onmiddellijk en gezamenlijk handelen op één commando, een onmisbaar hulpmiddel.

In ons officierskorps zal wel niemand gevonden worden, die niet doordrongen is van den eisch, dat wij in onze opleiding van den milicien aan moeten sturen op ontwikkeling van zijn denkvermogen, en naast het »hoe" nooit het »waarom" moeten vergeten; maar vóór alle andere zaken moeten wij zoowel den stadsjongen met zijn vrijzinnigen, als den boerenknaap met zijn onontwikkelden geest getracht hebben te

doordringen van het besef: mijn meerdere wil het, en *dus* heb ik slechts te gehoorzamen; roept hij »halt'', dan blijf ik staan; beveelt hij »vuren'', dan geef ik mijn schot af; zonder mij bij dat alles door persoonlijke overwegingen van mijn plicht te doen afbrengen.

In andere legers, waar de dienstplichtigen misschien een gevoel van gehoorzaamheid en ondergeschiktheid als persoonlijke eigenschappen mede in de kazerne brengen, of wel voor de eerste maal lang genoeg onder de wapenen blijven om volledig in al hunne verplichtingen geoefend te worden, geldt het bovenstaande niet in dezelfde mate. En later, als de evolutie, die wij allen voorstaan, ons gebracht heeft tot de verwezenlijking der plannen van de tegenwoordige Regeering, en de jeugd reeds in den schooltijd voorbereid wordt voor den dienstplicht, die dan, naar wij hopen, algemeen zal zijn, dan zal ook bij ons minder nadruk behoeven gelegd te worden op de vredesoefeningen, die meer middel dan doel zijn. Doch dat is heerlijke toekomstmuziek, en zoolang wij die niet van nabij genieten, moeten wij onze oogen gericht houden op eene krachtige tucht en die op alle wijzen aankweeken, ook door stipt uitgevoerde vormelijke vredesoefeningen.

De Heer ALTING VON GEUSAU verwerpt de orde en stilte bij gesloten exercitiën trouwens zelf evenmin (bladz. 257); de vorige spreker heeft er reeds op gewezen, dat mijn collega in dat opzicht wel eenigszins met zichzelf in tegenspraak komt. Ik maak hem daar echter in geen een deele een verwijt van, doch verheug er mij daarentegen over, omdat ik er een bewijs in meen te mogen zien, dat hij nog niet behoort tot hen, die zelfs bij »bewegingen, die een compagnie of bataljon werkelijk op het gevechtsveld of op marsch noodig heeft'' (bladz. 257), die stiptheid van uitvoering overbodig oordeelen, en het geen bezwaar achten, wanneer de manschappen zich in het gelid allerlei vrijheid veroorloven, als zij slechts ter bestemder plaatse komen. Wat doet het er dan toe, zoo redeneeren zij, of de troep vier aan vier en in één en denzelfden pas marcheert en of het geweer door allen rechts of

links gedragen wordt? De Heer ALTING VON GEUSAU schijnt eveneens het Fransche voorbeeld, om geene bepaalde commando's voor formatie-veranderingen aan te geven (bladz. 255) voor ons navolgenswaardig te achten. Zoo wordt de Bredasche schutterij-officier weer in eere hersteld, die eertijds de hilariteit opgewekt heeft door zijn commando: »met rotten rechts de Brugstraat in". Ik voor mij kan mij echter met eene dergelijke opvatting, die bij den nuchteren opmerker verklaarbaar is, in geenen deele vereenigen.

Zeker, eene zeer correcte en onbewegelijke houding onder de wapenen geeft nog geen zekeren waarborg voor de discipline van den troep, die haar aan den dag legt, maar wel geeft het tegenovergestelde m. i. recht tot de vrees, dat waar orde en stiptheid naar den wil van één persoon in het voorbereidende tijdperk ontbreken, deze ook wel achterwege zullen blijven, waar het de toepassing der vredesoefeningen in oorlogstijd geldt. Hoe grooter een huisgezin, hoe sterker een fabriekspersoneel, hoe talrijker eene volksmassa; des te krachtiger moet de hand gehouden worden, tot in de kleinigheden toe, aan alles wat in het belang der orde is, indien men het geluk van de familie, de welvaart der onderneming en het geregeld verloop der oopenhooping van menschen wil bevorderen. Zou datzelfde niet in hooge mate gelden voor het leger met al de uiteenlopende bestanddeelen in de verschillende rangen? Daarom moeten wij, hoe de omstandigheden zich ook wijzigen, blijven vasthouden aan de karakteristiek-militaire punctualiteit in alle handelingen en onder alle omstandigheden. Worden op die wijze van den beginne af bij het vormen van soldaten en aanvoerders hun de eischen eener goede, krachtige, gezonde discipline ingeprent, dan zal het daarna, naar mijne meening, gemakkelijker vallen, de medewerking op het gevechtsveld van allen in den geest van één — den opperbevelhebber — te verkrijgen, wat ik met den Heer ALTING VON GEUSAU onmisbaar acht, en waartoe ik dan, evenals hij, de noodige vrijheid van handelen wil geven, doch alleen aan hen, van wie te verwachten is, dat zij daar-

van een goed gebruik zullen maken. Ik verlang naar den tijd, dat wij lessen uit den Japansch-Russischen oorlog ter overdenking zullen krijgen (al zullen wij misschien wel wat veel van het goede te genieten hebben) die dan van zelf die uit den Boerenstrijd op den achtergrond zullen dringen, die ik voor mij altijd als fante de mieux opgevat heb, omdat het een krijg tusschen gewapende burgers en een leger van, laten wij het maar noemen, eigenaardig gehalte betrof; doch één ding moeten wij toch niet vergeten, n.l. dat de niet genoeg te roemen schietvaardigheid der Zuid-Afrikaners niet tot haar recht kwam bij den Transvaler, wien niet tevens te voren ingeprent was, dat in het gevecht op het commando »voorwaarts" het antwoord »wij gaan huis toe" onbestaanbaar is.

Ik voor mij deel dan ook geenszins de meening, die men wel hoort verkondigen, dat het futilliteiten zijn, als men streng alles tegengaat, wat afwijkt van voorschriften en bevelen, van welken aard en vorm ook. In verband hiermede heb ik dan ook met zoo groote instemming gehoord, wat de Heer ALTING VON GEUSAU gezegd heeft omtrent het voorbeeld van ons, officieren, in hetgeen wij van onze minderen eischen (blz. 254). Hij heeft daarbij de beleefdheid tegenover ons officierskorps gehad, om het niet aan indiscipline van zijne leden toe te schrijven, dat »de stramheid der vormen van ons, Nederlandsche officieren, over het algemeen niet groot is»; het tegenovergestelde zou ik trouwens niet gaarne gehoord hebben; doch hij zal mij toch, ook al nemen wij niet hetzelfde standpunt in, wel willen toegeven, dat wij toch blijk van betere krijgstuuchtelijke opvattingen zouden geven, als wij in onze houding tegenover meerderen en minderen en in het nakomen van alle ons opgelegde verplichtingen, zonder uitzondering, ons meer voor oogen hielden, dat wij door een goed voorbeeld onzen minderen meer leeren dan met tal van woorden mogelijk is.

Waar ik hierbij onder meer het oog heb op militaire vormen, kom ik van zelf tot eene vormen-quaestie bij uitnemendheid: de parade. Niettegenstaande ik op verschillende wijzen gezocht heb naar de oorspronkelijke bedoeling en beteekenis van die

militaire vertooning, is het mij, evenmin als den Heer DE BRUIJN, gelukt tot de opvatting van den Heer ALTING VON GEUSAU te komen, dat zij »van oudsher diende om te oordeelen over de gevechtswaarde van een troep», en dat zij daarom »bewegingen en evolutiën (moet) laten zien, die men in het gevecht gebruikt» (bladz. 247). Als wij, op Koningins verjaardag of na de beëediging van officieren, in ijle tirailleurliniën, met cavalerie-patrouilles en indirect richtend snelvuurgeschut moeten gaan defileeren, dan moge dat voor den Heer ALTING VON GEUSAU ook alweer toekomstmuziek zijn, doch dan zou ik voor mij toch in overweging willen geven om daarbij nog eens de hulp van CHOPIN als componist in te roepen. Voor mij heeft de parade op nationale feestdagen en bij militaire plechtigheden geene andere beteekenis dan eene luisterrijke vertooning onder de oogen der hoogste aanwezige militaire autoriteit en ten aanschouwe van het opgekomen publiek, dat slechts oog voor, en verstand van de uiterlijke waarde van den troep heeft, en dan bestaat de bekoring in het zien van eene onberispelijke houding en uitvoering van bewegingen.

Ook daarom moeten deze laatste evenzeer geleerd worden; want het is m. i. lang geene onverschillige zaak, welken indruk de buiten het leger staanden van het leger hebben. De Heer DE BRUIJN heeft er m. i. zoo terecht op gewezen, dat onze soldaten, behalve voor het groote oorlogsdoel, in den tegenwoordigen tijd ook zoo vaak tot handhaving der inwendige rust opgeroepen kunnen worden, en bij eene dergelijke gelegenheid — laat mij nu ook eens van persoonlijke ondervinding mogen spreken — heb ik het gezien, hoe de flinke, correcte marsch van een grenadier-bataljon naar den wil van zijn commandant (de toenmalige Overste VAN HOOGSTRATEN kon toch, dunkt mij, weten hoe het behoorde) door de Rotterdamsche straten reeds voldoende was om het verzet der bootwerkers te doen ophouden.

Hoe tegenwoordig het oordeel van leeken over ons leger is, kunnen wij herhaaldelijk hooren en lezen, en dat is verre van bemoedigend. Al kunnen wij de oorzaken, waaromtrent

wel altijd verschil van opvatting zal blijven bestaan, niet alle wegnemen, toch kan ieder binnen den kring zijner bevoegdheid medewerken om bij ons volk meer sympathieke gevoelens er voor op te wekken. Zoo kom ik ten slotte weer terug op hetgeen ik in den aanvang den Heer ALTING VON GEUSAU nagezegd heb omtrent de noodzakelijkheid van het vertrouwen op *l'esprit de sacrifice et la volonté de vaincre*, ook bij ons leger, zooals die aan de Franschen volgens hun reglement het succes verzekeren moeten, en herhaal ik tevens, dat het onze plicht is, dat vertrouwen ook bij anderen te wekken. Vooral bij ons moet de quantiteit van den troep veel goed maken, waar deze in qualiteit in den regel te kort zal schieten. Dat is onze wensch, zoowel van den Heer ALTING VON GEUSAU als van mij en van ons allen. Slechts in de keuze der daartoe leidende wegen heerscht verschil van gevoelens. Met den kundigen spreker van 27 October wil ik afstand doen van het overbodige. Moge het mij gelukt zijn, eenigszins aan te toonen, dat onze tegenwoordige toestanden echter niet toelaten, zóó ver te gaan als de Heer ALTING VON GEUSAU in zijne belangrijke voordracht betoogd heeft.

De Heer VAN DEN BELT. Mijne Heeren, het moge u een oogenblik vreemd schijnen, dat een Indisch officier hier het woord komt vragen, naar aanleiding van de beschouwingen, door den Heer ALTING VON GEUSAU geleverd over de exercitiereglementen (E. R.) van twee Europeesche legers, ik meende het toch niet te mogen nalaten, v. n. met het oog op de opmerking van den inleider, dat er kans bestaat op een nieuw E. R. voor de Nederlandsche en dus vermoedelijk ook voor de Indische Infanterie.

Zooals de Heeren weten, bestaat er, zeer terecht trouwens, een nauwe band tusschen beide reglementen.

Waar bovendien bij mobilisatie, naar wij hopen, ook partij getrokken zal worden van de krachten der Indische officieren, daar is onze belangstelling in de belangrijke voordracht van inleider voldoende verklaard.

Het was mij een genoegen bij lezing van de beschouwingen, dat de opvatting van inleider over menig door hem besproken punt ook de mijne is; in zijne beschouwingen over het »Gevecht” ga ik zelfs zonder voorbehoud met hem mede.

Vooraf bij zijn aanval op de linieformatiën en voorts in zijne appreciatie van het nieuwe Fransche Reglement (F. R.) wensch ik inleider krachtig te steunen, niettegenstaande in het exerceergedeelte van dat reglement nog bewegingen en handgrepen voorkomen, die ik in ons toekomstig reglement niet zou willen opnemen, omdat zij in den oorlog geene toepassing zullen vinden en bovendien het tactisch gedeelte, zooals inleider terecht opmerkt, hier en daar een mengelmoes is van moderne vuurtactiek en ouderwetsche heldentactiek.

Ik vraag mij dan ook af waarom het Fransche legerbestuur niet gewacht heeft met de uitgave van het gevechtsgedeelte van het reglement, totdat de ervaringen van den Russisch-Japanschen oorlog meer bekend konden zijn, omdat die oorlog toch veel meer overeenkomst heeft met dien tusschen Europeesche legers dan de in Zuid-Afrika gevoerde strijd. Bovendien behoort het gevechtsgedeelte van het reglement daarin toch feitelijk niet t'huis; beter zou dit gedeelte aan het doel beantwoorden, wanneer het afzonderlijk in den vorm van een »Leiddraad” het licht zag.

Spoedige herziening en uitgave van het exerceergedeelte van ons Reglement juich ik dan ook zeer toe, vooral omdat dit gedeelte zoozeer te vereenvoudigen is. Den wensch zou ik daarbij willen uitspreken, dat bij die herziening het Fransche reglement tot voorbeeld moge dienen, doch, dat nog consequenter, dan daarin is geschied, alles geweerd worde, wat in den oorlog geene toepassing kan vinden.

Ik vermeen, dat daartoe in hoofdzaak behoort:

- 1e. de achterwaartsche pas;
- 2e. het veranderen en markeeren van den pas;
- 3e. de achterwaartsche richting;
- 4e. de schuinsche marsch;
- 5e. het presentereeren van het geweer;

- 6e. het openen en sluiten der gelederen ; en
 7e. het afbreken en opmarcheeren van rotten.

Voorts zou ik :

1°. de lengte en snelheid van den looppas niet meer willen aangeven, omdat men zich aan die getallen te velde toch niet houden kan ;

2°. het opzetten (afnemen) van de bajonet willen behandelen in het Schietvoorschrift (bij de theorie over het uit elkaar nemen en in elkaar zetten van het wapen) en den man in het gevecht zelf willen laten bepalen het tijdstip, waarop hij vermeent daartoe te moeten overgaan ;

3°. de omschrijving van den stormaanval willen wijzigen, omdat die als regel niet uitgevoerd kan worden, zooals het Reglement dat wil ;

4°. het aan rotten zetten der geweren willen laten vervallen, omdat ik er meer na- dan voordeelen aan verbonden acht.

Ten slotte zou de behandeling van het geweer als stootwapen bekort kunnen worden tot de stooten en afwerkingen.

Voor al ook ware in de redactie aanzienlijk te vereenvoudigen ; het Reglement is herhaaldelijk overduidelijk. Het verzoek van inleider om daarin gewone menschentaal te bezigen, verdient ernstige overweging.

Opgenomen zou ik echter in het Reglement willen zien :

op de 1^e bladzijde, het verbod om eenig nader reglementair voorschrift te geven, onder welk voorwendsel ook ;

voorts de bepaling, dat bij de oefeningen de snelheid nimmer mag worden verkregen ten koste van orde en kalmte.

In verband met dit laatste, acht ik het laten vervallen in ons Reglement van punt 15, I geene verbetering ; wijziging had meer aanbeveling verdiend.

De behandeling van het geweer als vuurwapen dient in het Schietvoorschrift te worden opgenomen.

Uit het Indische Reglement ware de flankmarsch met ééne over te nemen, waarop ik nog nader terugkom.

De Fransche Compagnies- en Bataljonsschool acht ik bijna volmaakt.

Gewenscht komt het mij voor, in ons toekomstig Reglement te bepalen, dat de marschvormen naar het gevechtsweld benevens van nog niet aan het vuurgevecht deelnemende afdeelingen op het gevechtsweld kunnen zijn: de colonne-formatie met 4ⁿ (2^{en}, 1^{en}), dan wel de flank-colonne met door den compagnies-commandant te bepalen ruimte tusschen de afdeelingen als deze niet normaal (6 ×) zijn, althans zoolang het aannemen der verspreide orde niet dringend noodig is.

De frontcolonne zou ik willen laten vervallen.

Voor het bataljon komen mij onderstaande drie marschvormen voldoende voor, nl.:

benevens de colonne met 4ⁿ (2ⁿ, 1ⁿ). De bataljons-commandant bepaalt de afstanden en ruimten tusschen de compagnieën als deze niet normaal (6 ×) zijn.

De bataillonformatie blijft m. i. noodig op het gevechtsweld; bij hooge uitzondering voor het vuren; in hoofdzaak echter om het terrein ten volle tot dekking te kunnen benutten.

Met de herziening van het gevechtsgedeelte van ons Reglement zou ik bepaald willen wachten tot rekening kan worden gehouden met de ervaringen van den Russisch-Japanschen oorlog, omdat die vermoedelijk zullen leeren, dat uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog te veel lessen getrokken werden. Te meer is daar reden voor, omdat velen hoogstwaarschijnlijk met inleider van meening zijn, dat ons Reglement in tactisch opzicht op de hoogte van zijn tijd staat.

Het schijnt mij ook hier de plaats, er op te wijzen, hoe het *Voorschrift voor het houden van oefeningen bij de (N.-I.) Infanterie* — V. O. I. — van 1905 eene waardige plaats inneemt naast het Fransche reglement, in het bijzonder wat betreft het 1e Hoofdstuk: «Grondslagen van het oefeningsstelsel, enz».

Ongetwijfeld heeft de samensteller hiervan het Indische leger een grooten dienst bewezen.

Evenals het Fransche reglement legt dit voorschrift den nadruk op de opleiding van aanvoerders, eischt dat de opleiding van een ieder gebaseerd worde op zijn oorlogswerkkring en stelt op den voorgrond, dat gebruik van het verstand bij allen noodig is om het eigen oordeel te kunnen ontwikkelen, ten einde behoefte aan onmiddellijke leiding tot een minimum te beperken.

Beslist wordt verboden het woordelijk opzeggen van den tekst van reglementen enz. en niet wordt als in het Fransche reglement half op die woorden teruggekomen, door er aan toe te voegen: «het is nuttig dat het kader enkele gewichtige tekstgedeelten nauwkeurig kan weergeven; niet beter kan dit geschieden dan met de woorden in de reglementen, enz., gebezigd». Het gewijzigde punt 17 in ons E. R. vind ik dan ook geene verbetering, waar het stiptelijk weergeven van eenige §§ geëischt wordt, dat natuurlijk leidt tot woordelijk opzeggen en dikwijls niet begrijpen.

In het V. O. I. had ik bij »Plichten der onderwijzers» gaarne opgenomen gezien, dat het bij de opleiding verboden is den man aan te raken. (Volgens het F. R. mag de onderwijzer den recrult alleen aanraken als dit beslist noodig is.) (1)

Ik wil mijne beschouwingen over het exerceergedeelte eindigen met den wensch, dat ons nieuwe Reglement een waardig vervolg zal zijn op het V. O. I.

Het zij mij vergund, alvorens de denkbeelden van inleider over het »Gevecht» nader te bespreken, eene korte beschouwing vooraf te doen gaan.

De bestudeering van het hoofdstuk »Gevecht» in ons E. R. heeft bij mij immer de vraag doen rijzen: maar nu de andere

---

1) Voor het leger in Nederland is de gewenschte bepaling opgenomen — voor zooveel de Infanterie betreft — in punt 27 van den „Grondslag opleiding Infanterie” (1904). *Red.*

wapens; wat hebben die in dit verband te verrichten; want de Infanterie vecht toch niet alleen en kan dat ook niet, hoezeer ze ook véél moet kunnen.

Voor al het hoofdstuk »Vuren op groote afstanden», doch ook meerdere bepalingen omtrent aanval en verdediging geven aanleiding 1) tot die vraag.

Immer heb ik den indruk gekregen, dat er een werkje — leiddraad zou ik het willen noemen — zou moeten bestaan, behandelende in ruime, duidelijke, teekenende trekken het werkelijk gevecht, waarin alle krachten, die den bevelhebber ter beschikking staan, harmonisch samenwerken om het door hem gestelde doel te bereiken.

Aan de hand van zoodanig werkje — samengesteld door den Generalen Staf — zouden de wapenchefs voor hun wapen het hoofdstuk »Gevecht» moeten samenstellen; deze en niet de omgekeerde werkwijze is de natuurlijke.

Zou bedoelde leiddraad in hoofdzaak bestemd zijn voor de hoofdaanvoerders, het hoofdstuk »Gevecht» moest ook voor sectiecommandanten begrijpelijk zijn, zoodat de opzet van beide hiermede rekening heeft te houden.

Niet alleen zou het dan mogelijk zijn, aan dat hoofdstuk een meer logischen gedachtengang ten grondslag te leggen,

---

1) Zoo wijs ik o. m. op de punten 382 (inrichten van steunpunten) en 387 (maken van dekkingen en gedekte gemeenschap) waarbij Genietroepen moeilijk gemist kunnen worden;

punt 390 (zooveel mogelijk onopgemerkte ontwikkeling van de algemeene reserve) en ook punt 391, waarbij de Cavalerie onmisbaar mag heeten;

de punten 395, 398 (terugtocht) waarbij de bereden troepen eene voorname taak hebben te vervullen;

punten 442 en 443 (grondslag, waarop het aanvalsplan berust) waarbij de Cavalerie de hoofdrol speelt;

punt 445 (opmarsch der hoofdmacht onder bescherming van de Infanterie der voorhoede) waarbij de Artillerie vermoedelijk het hoogste woord zal voeren;

de punten 462—466, behandelende de maatregelen na den stormaanval, waarbij ook de Artillerie zulk eene groote rol vervult.

Trouwens, in punt 452 schijnt men de onmogelijkheid ingezien te hebben, het gevecht uitsluitend door Infanterie te laten voeren, althans men wijdt daar een alinea aan de Artillerie.

vooral ook zou het beknopter en toch duidelijker kunnen zijn dan het bestaande.

De »leiddraad» zou bovendien krachtig kunnen medewerken om ons in een mogelijken oorlog niet de fout te doen begaan, waaraan de Engelschen in Zuid-Afrika zoo menige nederlaag te wijten hebben gehad, n.l. gebrek aan samenwerking tusschen de verschillende wapens.

Het zwakke tactische verband tusschen de wapens in het Nederlandsche, en nog meer in het Indische leger, doet dit gevaar m. i. niet denkbeeldig zijn.

Wat nu betreft de beschouwingen over het »Gevecht», hoezeer ik ook het grootste deel ervan kan beamen, op enkele belangrijke punten verschil ik met inleider van meening.

Al dadelijk wil ik mededeelen, dat dit niet het gevolg is van een verschil in standpunt, ingenomen door inleider, pleitende voor het Nederlandsche militieleger, en door mij, pleitende voor het Indische vrijwilligersleger.

Uit den aard der zaak kan van beroepskader, dat eenige oorlogspractijk bezit en herhaaldelijk blijken gaf zich te kunnen redden, ook in moeilijke omstandigheden, meer geëischt worden dan van militiekader met korten diensttijd en ook meer dan van het zeer jonge deel van het Nederlandsche vrijwillige kader. Terwijl ik daarom voor het Indische leger zeer veel van het F. R. zou willen gebruiken, vermeen ik, dat voor het Nederlandsche leger meer bindende bepalingen gewenscht zijn.

Waar echter aangenomen kan worden, dat hooger commando dan van compagnies-commandant niet door een militie-officier gevoerd zal worden, daar zijn alleen voor afdeelingen van hoogstens compagniessterkte die meer bindende bepalingen noodig.

Voor sterkere afdeelingen, die wel immer door beroeps-officieren gecommandeerd zullen worden, kunnen en moeten dus ook in het Nederlandsche leger de bepalingen omtrent het gevecht vervat worden in den geest van het nieuwe F. R.

In verband hiermede zou ik te de hoofdtak bij de vuurleiding in het gevecht willen opdragen aan den compagnies-

commandant en 2e niet de frontuitbreiding van het bataljon willen vaststellen, als inleider doet, doch uitsluitend die van de compagnie.

Omtrent 1°. merk ik nog op, dat de opleiding van de sectie-commandanten zoodanig moet zijn, dat zij, indien be-
slist noodig, de taak van hun compagnies-commandant onge-
vraagd tijdelijk op zich zullen nemen.

De taak van den sectie-commandant in het vuurgevecht is in ons Reglement omschreven in punt 355 (laatste zinsnede) en in het gewijzigde bij punt 359.

Terwijl in het eerste eenvoudig gezegd wordt, nadat de taak van den compagnies-commandant is aangegeven : »de rechtstreeksche leiding van het vuur berust bij den sectie-commandant», wordt in het laatste in details getreden, te veel zelfs, waarop ik straks terugkom.

De aandacht zou ik hier willen vestigen op het nieuwe Zwitsersche Schietvoorschrift, dat in het hoofdstuk »Die Aufgaben der Führer» in punt 384 de taak van den compagnies-commandant, in punt 385 die van den sectie-commandant in het vuurgevecht aangeeft, nadat in punt 382 gezegd is, dat het strijdig wordt geacht met den geest van het moderne vuurgevecht, nauwkeurig ieders bevoegdheid daarin te willen begrenzen; het bepaalde moet als leiddraad worden beschouwd.

Opmerken wil ik nog, dat mij het gewijzigde punt 349 veel beter voorkomt dan het oude en verder, dat het tusschen streepjes geplaatste deel van de 1e zinsnede van punt 355 moet vervallen; ik verschil omtrent dit laatste met inleider van meening.

Wat 2°. betreft, het komt mij voor, dat ons Reglement (in de punten 384 en 451) de uitbreidingsgrens van de compagnie voldoende ruim aangegeven heeft.

In verband met de 2e alinea van punt 471 — waaraan inleider in zijne beschouwingen (blz. 271, 1e alinea) de juiste waarde toekent — is nu van zelf de minimum dichtheid der tirailleurlinie bepaald.

Wordt aanvankelijk slechts één sectie (50 man) verspreid,

dan kan deze over 125 M. beschikken, dus over $2\frac{1}{2}$ M. (ruim $3 \times$) per man. De tusschenruimten bedragen nu ongeveer $2\frac{1}{2} \times$, althans als de ruimten tusschen de groepen niet meer gewenscht worden, en ongeveer $2 \times$ als dat wel het geval is, wat ik wenschelijk zou achten.

Gaarne zou ik willen weten, op welke gronden ons Reglement de ruimte tusschen de tirailleurs op het maximum $4 \times$ bepaalt.

In de verdediging is het, zelfs bij toepassing van de 2e alinea van punt 471, slechts mogelijk, een maximum van $3 \times$ ruimte tusschen de schutters te hebben, vooropgesteld natuurlijk dat alleen met tactische onderdeelen wordt gewerkt, in den regel dus met sectiën, bij uitzondering met groepen.

Wil men dus in punt 167 I eene maat, dan zou ik daar willen lezen $2 \times$ in stede van 4.

Past men dan voorts het juiste beginsel van punt 471 voornoemd ook toe op de verdediging, dan ware daar de frontuitbreiding te vinden door flinke ruimten tusschen de groepen te nemen, wat m. i. meer aanbeveling verdient dan het nemen van grootere ruimten tusschen de tirailleurs, vooral omdat de leiding gemakkelijker wordt, wat met het oog op het talrijke jonge en kort geoeffende kader een niet gering voordeel moet worden geacht.

Niet geheel billijk schijnen mij de beschouwingen van in-leider over het gewijzigde punt 468. Ik geloof niet, dat die wijziging is aangebracht omdat men meent, dat tegenwoordig een aanval over krachtig bestreken, open en effen terrein gemakkelijker is geworden, maar meer omdat men heeft ingezien, dat de gevolgtrekkingen, die naar aanleiding van den Zuid-Afrikaanschen oorlog gemaakt zijn omtrent het betreden van dergelijk terrein, eenigszins voorbarig zijn geweest, daar er wel degelijk middelen bestaan om er zich op te bewegen, o. a. als aangegeven is in het Reglement (bij duisternis) maar vooral door middel van »het vuuroverwicht».

Kan men het vuuroverwicht behalen, dan zijn open, effen terreinen ook te betreden, zelfs in gesloten formatiën.

Waar bovendien een groot deel van ons land uit dergelijk terrein bestaat, kent men de verdediging eene kracht toe, die deze niet bezit, waarvan in de practijk eene groot moreele depressie het gevolg zou kunnen zijn.

Aan te nemen, dat voor ons het verkrijgen van vuuroverwicht wel tot de vrome wenschen zal behooren, waartoe de 1e zinsnede van het oude punt 458 zoo licht aanleiding kon geven, acht ik verkeerd, zoodat mij het gewijzigde artikel be-
slust als eene verbetering voorkomt.

Omtrent de zeer practische verdeeling van de sectie in afdeelingen van 4 rotten, als inleider voorstaat, zou ik nog willen opmerken, dat twee van die afdeelingen een „groep” moeten vormen, onder een groepscommandant; de sectie kan dan verdeeld worden in 3 groepen. Groepen van 8 man acht ik voor het gevecht te klein, vooral na eenige verliezen.

Wel echter zou ik bij elke afdeeling van 4 rotten een commandant willen aanwijzen, vooral om den sectie-commandant in de gelegenheid te stellen, zich in de leiding te doen bijstaan. Het is mijne overtuiging, dat menig sectie-commandant zijne handen overvol zal hebben, al ware het alleen door te zorgen, dat het gevechtvaardige deel van zijne sectie op volle sterkte de eerste vuurstelling bereikt, vooral als de beschikbaar gestelde ruimte van 125 M. geheel benut en het terrein oordeelkundig gebruikt wordt. Juist dit laatste, dat de vuurverliezen beperken moet, doch verliezen door achterblijvers zoo licht in de hand werkt, vereischt groote oplettendheid van de aanvoerders.

Volgens de ervaring is het een der moeilijkste zaken, den troep eene dekking te doen verlaten.

Aan het behoud van groepsindeeling zijn belangrijke voordeelen verbonden, vooral als het nieuwe reglement overneemt, wat het Indische zoo terecht toestaat, n.l. om de sectie vóór het verspreiden, in gesloten groepen op te kunnen lossen (commando „oplossen . . . pas” en „halt” of „marsch”). Wordt dan ook nog de flankmarsch met éenen uit dat reglement overgenomen, dan zouden de als ondersteuningstroep volgende af-

deelingen herhaaldelijk met voordeel van deze formatie gebruik kunnen maken.

Hoezeer het ook meermalen noodig zal zijn, dat de ondersteuningstroepen worden verspreid, een gevaar acht ik het in menig opzicht; zij verdienen dien naam nog alleen, zoolang zij in de hand van hun commandant zijn. Het is zijn plicht, te trachten dit zoolang mogelijk het geval te doen zijn; anderzijds echter mag de ondersteuningsafdeeling niet door het vuur uit elkander gejaagd worden.

Het oplossen van sectiën in gesloten groepen in flankformatie (zoo noodig met éénen) is een goed middel om het verspreiden zoo lang mogelijk tegen te gaan.

Wordt tot verspreiden overgegaan, dan vermindert de invloed van den commandant, naarmate de ruimte tusschen de tirailleurs grooter wordt genomen.

Ik vermeen, dat niet ernstig genoeg opgevat kan worden het beginsel om den troep zoolang mogelijk gesloten te houden, desnoods ten koste van eenige meerdere verliezen. Bovendien geloof ik niet, dat eene ondersteuningssectie, opgelost in 3 gesloten groepen, meer verliezen zal lijden dan wanneer zij verspreid wordt, vooral in de formatie met «éénen uit de flank», welke bovendien toelaat, de voordeelen, die het terrein biedt, intensief te benutten en toch den troep in de hand te houden. Het laten volgen van meerdere tirailleurliniën achter elkaar, vooral wanneer de maximum ruimte tusschen de tirailleurs genomen wordt, m. a. w. het oplossen van de afdeelingen in atomen, acht ik niet alleen een gevaar voor de aanvoering en dus voor het welslagen van den aanval, ook de verliezen zullen belangrijker zijn dan menigeen vermoedt. Zelfs al waren deze iets geringer dan in één tirailleurlinie, gevolgd door uit de flank marcheerende afdeelingen van wisselende sterkte, dan nog zou ik aan deze de voorkeur geven.

Ook ik geloof, dat slechts die troepen overwinnen, welke aangevoerd worden.

Het komt mij voor, dat inleider de uitwerking der moderne

vuurwapenen in het gevecht te hoog aanslaat, vooral met het oog op de Europeesche slagvelden, waar niet zulke verschillen in oorlogsbruikbaarheid tusschen beide partijen zullen bestaan als in Zuid-Afrika het geval was, welke opvatting de Russisch-Japansche oorlog vermoedelijk bevestigen zal.

Bovendien bestaat er een hemelsbreed verschil tusschen de door inleider aangehaalde formatie van de brigade HART bij Colenso en de oplossing in atomen.

Het komt mij voor, dat ook hier de bekende middenweg tot het doel zal voeren, waarvoor de oorlog in Zuid-Afrika voorbeelden levert in de gevechten bij Elandslaagte en Driefontein, gevechten waarin de Boeren gevoelig geslagen werden.

De door inleider voorgestelde wijziging van het reeds gewijzigde punt 339 laatste alinea, n.l. om de ondersteuningstroepen den verspreiden vorm te doen aannemen, niet als het vijandelijk vuur hen daartoe dwingt, zooals het reglement zegt, maar zoodra zij blootgesteld zijn aan op hen gericht vuur, zou ik niet wenschen over te nemen, hoofdzakelijk omdat het gevolg zeker zal zijn, dat het aanvalsveld volkomen zal gelijken op de Zuid-Afrikaansche gevechtsvelden, na Paardenberg, waarvan de nadeelen blijken zullen tegenover een cordaten verdediger.

Verliezen zijn in het gevecht nu eenmaal niet te vermijden; de troep moet vertrouwd raken met het denkbeeld, dat groote verliezen geleden zullen en moeten worden.

Het leger bestaat voor het meerendeel uit menschen, bij wie de zucht tot zelfbehoud bovendrijft; de wensch, voor het vaderland behouden te blijven, in stede van er voor te vallen, beheerscht de massa.

Van Europeesche troepen eene doodsverachting te verwachten, als de Japanners bewezen hebben te bezitten, is illusie, en de vormen hebben, behalve met de vuuruitwerking, niet minder rekening te houden met de menschelijke natuur.

In het nieuwe hoofdstuk «Gevecht» is evenzeer behoefte aan de bepaling, vervat in punt 338, als aan die in punt 337, terwijl ik daarin ook punt 339 met zijn 2e alinea zou willen behouden.

Volkomen juist acht ik de beschouwingen van inleider over het «kruipend voorwaartsgaan».

Alvorens de beschouwingen van inleider nader te volgen, nog een enkele opmerking.

Een merkwaardig verschijnsel mag genoemd worden, dat na den Zuid-Afrikaanschen oorlog vrij wel overal gezocht werd naar vormen om te gebruiken op effen, open terrein, hoezeer ook de ervaringen ten dienste stonden van 1870/71 en 77/78, die voor Europeesche legers vrij wat meer waarde hadden. Merkwaardig was dit verschijnsel, omdat bijna uitsluitend naar passieve en weinig naar actieve middelen werd gezocht, waartoe gerekend moeten worden: verhoogde ontwikkeling van het karakter en de oorlogsschietvaardigheid bij allen en buitengewone zorg, wat betreft de ontwikkeling van aanvoerderseigenschappen. Laten deze toch te wenschen over, dan zullen noch vormen, noch duisternis den aanvaller kunnen helpen.

Niet, dat vormen geene waarde hebben en de duisternis nimmer te benutten zoude zijn, de krijgsgeschiedenis leert anders, maar immer zijn zij van ondergeschikt belang; de hoofdzaak is nog altijd het *kunnen* en *willen* van den troep; zelfs de bewapening en het terreingebruik oefenen niet zulk een grooten invloed uit.

Vermeend wordt, dat dit ook in den Zuid-Afrikaanschen oorlog voor de zooveelste maal bewezen is, en wat betreft den Russisch-Japanschen oorlog, reeds nu blijkt daaruit met zekerheid, dat gunstige resultaten meer het gevolg zijn geweest van de waarde van den troep — vooral van de aanvoerders — en den wil om te overwinnen dan van de gebezigde vormen en wapenwerking.

Zijn echter de toestanden, welke bij de opleiding van den troep van invloed zijn, zoodanig, dat de moreele eigenschappen en de oorlogsschietvaardigheid niet tot de gewenschte hoogte opgevoerd kunnen worden, dan moet ongetwijfeld aan de »vormen» meer aandacht worden gewijd, maar dan ook vooral aan zoodanige, waarbij de invloed van het voorbeeld van den

officier tot zijn recht kan komen ; een invloed, waaraan groote waarde moet worden toegekend, zooals onze Indische krijgsgeschiedenis nog dagelijks bewijst.

Dat ik gepleit heb voor eene beperkter ruimte tusschen de tirailleurs en voor het zoo lang mogelijk behouden van flankformatiën op het gevechtveld voor ondersteuningstroepen en reserven, moge in het bovenstaande ook eene verklaring vinden.

Voorts kan ik niet met inleider instemmen, wat betreft de appreciatie van het gewijzigde punt 120c «Opmerkingen». Volkomen juist vind ik de daarin opgenomen bepalingen, dat de schutter moet leeren »huishouden met zijn munitie" en »het doel te willen treffen". Ook is zeer juist de opmerking, dat opvoering van de levendigheid van het vuur ten koste van de juistheid, munitieverspilling is, maar groote praktische waarde heeft die opmerking niet.

Ik zou willen vragen hoe de vuurleider dit kan beoordeelen, uitgezonderd :

1e. wanneer er gevuurd wordt, zonder dat de kolf in den schouder wordt geplaatst, dan wel

2e. op nagenoeg vlak terrein, als het geweer onder eene groote helling wordt afgeschoten.

Als regel toch zal hij schutters onder zijne bevelen hebben, wier schietvaardigheid hem niet of slechts onvoldoende bekend kan zijn.

Stel u dan voor eene tirailleurlinie met 4 of zelfs met 2 pas ruimte tusschen de schutters en ga na, wat bovendien nog van den vuurleider geëischt wordt.

En zich veel meer blootstellen dan de schutters kan hij ook niet, als hij ten minste gedurende eenigen tijd vuurleider wil blijven.

Voorts komt hier nog bij, dat ons Reglement niet — zooals het F. R. en het V. O. S. — den nadruk legt op de opleiding van aanvoerders.

Hoofdzaak is, het bij een vuurgevecht om in een bepaald tijdsverloop den vijand meer verlies aan gevechtskracht toe te

brengen dan men zelf lijdt; volle ontwikkeling der schietvaardigheid van den man is daarvoor noodig en deze bestaat, behalve in juist schieten, toch ook in het verkrijgen van treffers in den kortst mogelijken tijd.

Sneljuistvuren is dit.

Door verwarring met het in het Reglement voorkomende »snelvuren», waarmede het al heel weinig overeenkomst heeft, werd de beteekenis van dit vuur niet immer begrepen. Terwijl schutter A onder bepaalde omstandigheden in één minuut slechts 2 juistschoten kan doen, doet de beter geoefende schutter B er bijv. 5 en C mogelijk 8.

Dat men niet meer van het beginsel uitgaat, den man slechts één houder te laten leegschieten om vervolgens een nieuw commando af te wachten, is zeer juist, omdat menig gunstig oogenblik daarbij verloren moest gaan. Bovendien is het toch niet vol te houden, vooral niet als de vuurleider uitvalt en een opvolger niet dadelijk bij de hand is.

Het Duitsche stelsel om de beide schutters van een rot om beurten te laten vuren en het Fransche van »camarades de combat», dat ook tot die methode zou kunnen leiden, is zeker veel beter, maar laat ook niet toe, de volle vuurkracht te ontwikkelen.

Aanbeveling zou het m. i. verdienen :

1e. de opleiding tot oorlogsschutters hoofdzak te doen zijn, waartoe ook behoort het geven van een goed begrip der beteekenis van het vuurgevecht en vooral van de beginselen : huishouden met de munitie en willen treffen ;

2e. den compagnies-commandant ter beschikking te stellen een zoo groot mogelijk aantal vuurleiders en deze te doordringen van de noodzakelijkheid, dat de geweren niet geladen mogen worden, vóór het bevel gegeven wordt, het vuurgevecht te openen ; voorts het vuur tijdelijk te doen staken — van enkele schutters of van de geheele afdeeling — als het geweer om te vuren niet in den schouder wordt gebracht, dan wel onder eene helling wordt afgeschoten, die te groot is in verband met het gebezigde vizier ;

3e. den troep zorgvuldig voor te bereiden op hetgeen hem

in het moderne vuurgevecht te wachten staat, dus ook op de onvermijdelijke verliezen, en den man te doen begrijpen, dat die geene aanleiding mogen zijn, ontijdig het vuur te openen, noch om de voorwaartsche beweging te staken ;

4e. den munitievoorraad bij den man vóór het gevecht zoo hoog mogelijk op te voeren, waarvoor bij den aanvaller het afleggen van den ransel en het omhangen van een patronenbandelier met minstens 100 patronen beslist noodig is ;

5e. de gewonden immer de munitie te doen afnemen, wat dan echter op eenvoudige wijze moet kunnen geschieden ;

6e. den munitievoorraad in de gevechtlinie aan te doen vullen door elke afdeeling, die haar versterkt ;

7e. te bepalen, dat bij den aanval het vuur eerst geopend mag worden op den kortst mogelijken afstand van den vijand en nadat de vuurlinie krachtig genoeg is om kans te hebben, het vuuroverwicht te behalen.

Van oordeelkundig geleide theorieën door daarvoor geschikte officieren, waarbij ook het »waarom” ter sprake moet worden gebracht, zijn ongetwijfeld ook in dit opzicht goede resultaten te verwachten.

Wat het salvovuur aangaat, over de voor- en nadeelen is al zooveel geschreven, dat er moeilijk nieuwe gezichtspunten geopend kunnen worden.

Mijne opvatting is, dat onder alle omstandigheden met het individueel vuur hetzelfde resultaat verkregen kan worden als men van het salvovuur verwacht, en waar de beoefening tijd vordert, welke vooral in het Nederlandsche leger zeer krap is toegemeten, zou ik dezen willen besteden om den man tot een bekwaam schutter in de tirailleurlinie te vormen.

Wat nog betreft het snelvuren, ik zou dat geheel uit het Reglement — en natuurlijk ook uit het Schietvoorschrift — willen weren ; opgevat, zooals dáár het geval is, kan het slechts leiden tot munitieverspilling op groote schaal.

Het zoo even door mij besproken *sneljuistvuur* — in den troep te noemen »juistvuur” — schijnt mij de eenig noodige vuursoort in het gevecht.

De Fransche rafale-theorie zou ik in ons nieuw Reglement niet overgenomen willen zien.

Aanbevelen zou ik willen de beoefening van het »vuur tijdens de beweging» op de zeer korte afstanden, omdat het in den oorlog zoo herhaaldelijk toepassing gevonden heeft, ook als de reglementen het niet kenden, en voorts omdat, ook weer in de jongste oorlogen, gebleken is, dat de moreele werking van het vuur in den regel heviger is dan de materieele.

Niet, dat ik er veel treffers van verwacht, maar het belet de tegenpartij, veel treffers te behalen, als wij eene nieuwe vuurstelling trachten te bereiken.

Ongetwijfeld is in Zuid-Afrika bewezen, dat de oogeblikken, waarop de aanvaller uitsluitend schijf is, tot een minimum moeten worden beperkt, wil hij kans hebben, zijn doel te bereiken. Vandaar, dat ik zou willen wijzigen in ons Reglement de opvatting van den stormaanval (punt 158 I) en afschaffen het gelijktijdig opzetten van de bajonet (punt 340 II) benevens het snelvuren; in het kort alles, wat de tegenpartij doet voelen, dat het oogeblik aanbreekt, waarop wij meer schijf dan schutter zullen zijn. Gedeeltelijk kan dit voorkomen worden door eene natuurlijke handeling, als gezegd »het vuren tijdens de beweging.»

Waar voldoende bekend is, dat in den oorlog alleen goed nitgevoerd wordt, datgene wat in vreedestijd zorgvuldig werd beoefend, dient het »vuren tijdens de beweging» in het Reglement te worden opgenomen.

Nog wil ik opmerken, dat mij niet duidelijk is hoe de commandant van eene afdeeling, welke verliezen lijdt, na kan gaan of dit een gevolg is van gericht- of van toevalsvuur.

Niet, dat ik dit noodzakelijk vind, maar inleider baseert daarop de noodzakelijkheid van het al dan niet veranderen van de formatie dier afdeeling. Mij dunk, dat het krijgen van verliezen wel immer eenige handeling ten gevolge zal hebben, doch dat slechts weinigen in staat zullen zijn, eerst na te gaan of de verliezen een gevolg waren van toeval of opzet. Bovendien kan dit ook niet. Het toebrengen van ver-

liezen is doel en de verdediger, die op de aanvallende tirailleurlinie schiet, weet natuurlijk, dat achter die tirailleurlinie ook iets te treffen valt.

Ik geloof, dat het onderscheid in gericht- en toevalsvuur zonder bezwaar in de practijk buiten beschouwing kan blijven.

Ten slotte zou ik een krachtigen aanval willen doen op het meerendeel van de 29 punten, die over de vuurleiding handelen. Ongetwijfeld bevatten enkele zeer goede bepalingen (als bijv. punt 350, punt 351, punt 352, de 2e en 3e alinea, benevens van de 1e alinea de 1e en 2e zinsnede, punt 353, punt 354 na eenige redactiewijziging, punt 355, laatste zinsnede, punt 356, 1e en 3e alinea, punt 358, punt 366, punt 370, 1e zinsnede, punt 372, laatste alinea, punt 374) vooral de 8e en 9e regel van punt 375 luidende: » . . . . is het meestal beter het schieten door infanterie afdeelingen op groote afstanden na te laten." Volkomen juist, daarvoor dienen artillerie en mitrailleurs en daarom ook sprak ik over een »Leidraad voor het gevecht van alle wapens."

De beschouwingen van inleider omtrent het »voorwaartsgaan" en den »beslissenden aanval" uit het F. R. benevens die over punt 443 en »aanval en verdediging" in ons Reglement deel ik bijna geheel.

Alleen verschil ik met hem van meening wat betreft de eischen, aan beroepsofficieren te stellen (blz. 289).

Zeer terecht m. i. eischt het F. R. in punt 240, dat vooral het nadenken over de jongste krijgsgesbeurtenissen den officier moet vormen voor de taak, die hem op het gevechtveld wacht. Het komt mij voor, dat wij dien eisch ook aan ons beroepsofficierskorps kunnen en dus moeten stellen, in het bijzonder aan de hoofdaanvoerders. De Zuid-Afrikaansche oorlog heeft laten zien, welke de resultaten zijn, als een officierskorps niet voldoende tactisch ontwikkeld blijft.

Dat echter *grondige* studie van de krijgsgeschiedenis noodig is om meer positieve gegevens in het Reglement te kunnen missen, kan ik niet geheel beamen, Niet, dat men licht te

veel krijgsgeschiedkundige kennis bezitten zal, maar bestudeering, voor ons vooral, van oorlogen op kleinere schaal (als bijv. den Servisch-Bulgaarschen, den Zuid-Afrikaanschen) en voorts van episoden uit grootere oorlogen, zooals die o. a. in een onlangs verschenen werkje «Der Infanterie-angriff in den neuesten Kriegen» van VON FREYTAG zoo helder worden voorgesteld, schijnt mij reeds voldoende voor dat doel, vooral omdat toch bij den aanvoerder in het algemeen meer waarde gehecht moet worden aan karaktereigenschappen dan aan kennis. Waar in ons leger aan de opleiding van officieren zóóveel zorg, tijd en geld besteed wordt, is de rente toch al zeer gering, als wij niet kunnen eischen, wat het F. R. zelfs van reserve-officieren vraagt.

Meer dan inleider veroordeel ik de opvatting van ons Reglement, dat de «verdediging» vóór «den aanval» en de actieve verdediging zeer lauw behandelt.

Met inleiders opvatting, dat de volgorde der te behandelen stof er niet veel toe doet, doch dat eenige beschouwing in ons reglement gewenscht is omtrent de voor- en nadeelen, die aan aanval en verdediging verbonden zijn, ga ik geheel mede, in hoofdzaak omdat die beschouwingen kans geven, dat de aanval weer vóór de verdediging zal worden behandeld en bij de verdediging de actieve op den voorgrond zal treden.

Noodig schijnt mij dit vooral, omdat wij bij de bestudeering van de reglementen van vreemde legers bijna uitsluitend te lezen krijgen, dat alleen de aanval positieve resultaten belooft, bovendien de krijgsgeschiedenis de bewijzen levert hoe groote voordeelen aan het offensief boven het defensief verbonden zijn en hoe moeilijk het is uit de verdediging tot den aanval over te gaan.

De Zuid-Afrikaansche oorlog toont aan, hoe nauw het lot van de Republieken voor een goed deel verbonden is geweest aan de opvatting der Boeren omtrent aanval en verdediging, wat vooral bij de gevechten in Natal bijzonder opvalt, te beginnen bij Talanahill.

Immer is mij bij de bestudeering van dien oorlog opge-

vallen hoe vele punten van overeenkomst het hoofdstuk «Verdedigend gevecht» in ons Reglement heeft met de opvatting, welke de Boeren van het gevecht hadden.

Zoo wordt in punt 380 zelfs onder de gunstigste omstandigheden voor den verdediger — frontale aanval der tegenpartij over open terrein — voldoende geacht: eene groote overmacht het hoofd te bieden en deze beslissende verliezen toe te brengen; wat logisch daarop volgen moet, volgt helaas niet, evenmin als na Colenso.

In punt 381 — dat ik niet geheel begrijp — is sprake van het toepassen van een tegenstoot, waartoe de verdediger genoodzaakt zal zijn, ten einde den aanvaller eene nederlaag toe te brengen — doch nu komt het onbegrijpelijke — ook al slaagde hij (verdediger) er in, zich in het terrein staande te houden. Mij komt het voor, dat deze conclusie meer behoort bij punt 380.

Ten slotte nog de punten 390 en 391, waar sprake is van de opstelling der reserve, wanneer een tegenaanval (vervolg)ing) noodig kan worden, en om een tegenaanval uit te voeren.

Alleen dus in het laatste punt een eenigszins beslist voorschrift omtrent den tegenaanval. Uit den Russisch-Japanschen oorlog blijkt ook weer, hoe noodig het is voor den verdediger, de stelling zoo zwak mogelijk te bezetten, eene groote hoeveelheid munitie daarin beschikbaar te stellen en met de hoofdmacht aanvallend op te treden, dáár waar men de beslissing zoekt.

Punt 382 spreekt over eene hardnekkige verdediging, waarvoor steunpunten *in* de weerstandslijn voordeelig zijn; geen woord over »voorgeschoven stellingen».

Punt 386 wijst er op, dat het »somwijlen» aanbeveling verdienen zal om de vuurstelling niet achter den kam der hoogte, maar aan den voet daarvan aan te leggen. Colenso en Magersfontein hebben de groote voordeelen, die hieraan verbonden zijn, bewezen, zoodat in het Reglement niet van eene uitzondering sprake moest zijn, te meer omdat anders Artillerie en Infanterie meermalen in ééne linie opgesteld zullen moeten worden, wat toch weinig aanbeveling verdient.

Punt 387 spreekt van »gevaarlijke» wegen bij het oprukken van troepen naar de vuurlinie; in een Reglement geen gelukkig gekozen woord.

In de punten 395/398 wordt de terugtocht behandeld; vrij wat meer aandacht wordt daaraan gewijd dan aan den tegen-aanval.

Wat betreft de 4 blz., handelende over het »Verdedigend gevecht van de compagnie», niet moeilijk schijnt het mij, deze terug te brengen tot op $\frac{1}{2}$ à $\frac{1}{3}$ van den inhoud, zonder iemand eenig houvast te ontnemen.

De bepalingen voor het gevecht van het bataljon en van het regiment behooren m. i. niet in het Reglement t'huis; voor zoover het daarin voorkomende nog niet in de voorafgaande »Algemeene bepalingen» is opgenomen, dient het daaraan overgebracht te worden.

Wordt evenwel vermeend, dat eenige bepalingen noodig zijn, voor commandanten van deze afdeelingen, dan dienen deze tot eene enkele aanwijzing beperkt te blijven.

Omtrent de dekking van Artillerie zij opgemerkt, dat het hoofdstuk eindigt met de bepaling, waarmede het m. i. had moeten beginnen; het aanwijzen toch van eene bepaalde dekking voor in stelling staande Artillerie moet hooge uitzondering blijven; het bestemmen van één compagnie Infanterie als dekking van één batterij schijnt mij bovendien zeer overdreven.

In het werkelijk gevecht zal daarvan trouwens ook niet veel komen.

Niet juist schijnt mij de opvatting, dat de commandant der dekking zijne maatregelen te treffen heeft, in verband met de aanwijzing van den artillerie-commandant en dat hij dezen ontheffing van zijne taak moet vragen. De artillerie-commandant zal vermoedelijk ten volle door zijne hoofdtaak in beslag worden genomen, terwijl overigens de troepencommandant, dunkt mij, de man is, die in de eerste plaats weten moet, in welke richting voor *zijne* artillerie gevaar dreigt.

De opvatting van het Reglement in deze schijnt mij geene gelukkige.

Ongetwijfeld maakt de behandeling van het aanvallend gevecht een beteren indruk dan die van het verdedigend; echter spreekt er nog geene voldoende krachtige overtuiging uit; te weinig treden de belangrijke punten op den voorgrond, en juist daaraan hebben de onderaanvoerders de meeste behoefte. Meer dan door lange beschouwingen worden zij gebaat door kernachtige gegevens, die hen in het Reglement als in eene soort evangelie doen gelooven. In de Duitsche militaire literatuur valt telkens weer op het groote vertrouwen, dat in het Infanterie-Reglement gesteld wordt; ook het nieuwe Fransche Reglement is in dit opzicht voorbeeldig.

Het aangeven in punt 459 van den afstand van $\pm$ 400 M., waarop de beslissing voorbereid zal worden, acht ik niet te verdedigen.

Punt 460 schijnt ook eenigszins van dit gevoelen te zijn, daar het wijst op de mogelijkheid, dat de verdediger met opzet zijne vuurkracht tot den stormaanval spaart.

Te eenzijdig wordt m. i. in het Reglement vastgehouden aan het begrip »stormaanval”.

Gemist worden eenige beschouwingen over het gebruik van den schop bij den aanval.

Aan het ontmoetingsgevecht is, in verhouding tot den aanval op eene voorbereide stelling, m. i. te weinig aandacht gewijd.

Of de opvattingen, neergelegd in het »sleepend gevecht”, nog modern zijn, meen ik te mogen betwijfelen, althans wat betreft die in punt 512. Ik geloof niet, dat misleiding omtrent den aard der bedoeling mogelijk is door het voorbereidend vuurgevecht op de groote en middelbare afstanden, terwijl het toch ook de vraag blijft of belangrijke doelen geboden zullen worden; hoogstwaarschijnlijk zelfs zal dat niet het geval zijn. Nog minder verwacht ik van den indruk, dien het langdurig vuren op groote afstanden met kleine afdeelingen teweeg zal brengen; het geheel schijnt mij te theoretisch.

Het »gevecht in de duisternis” zal vermoedelijk door den oorlog in Mandsjoerije menige wijziging ondergaan. Op groote
1905/06. V. 27

schaal werd daar van den nacht gebruik gemaakt voor het gevecht, meer nog dan voor den opmarsch en de ontwikkeling. Ik herinner aan het nachtgevecht aan de Sjaho van 11/12 Oct. 1904, waar 23 Japansche bataljons met succes den aanval deden, en de herovering in dienzelfden nacht van het dorp Sjendoenitsjoe door 6 Russische bataljons.

Ik vermeen mijne beschouwingen over het Reglement hier te moeten eindigen, omdat ik vrees reeds te veel van uwe aandacht gevergd te hebben.

Dat ik niet met inleider kan medegaan, wat betreft zijne conclusie omtrent ons Reglement, zal, na het voorgaande, duidelijk zijn.

Mijne conclusie is, dat ons gewijzigd Reglement tal van tactische bepalingen bevat, die modern genoemd mogen worden 1), doch dat herziening van het geheel gewenscht blijft, waarbij rekening moet worden gehouden met de ervaringen van den Russisch-Japanschen oorlog.

Om ten slotte op het tactisch gedeelte van het te verwachten Indische Reglement terug te komen, hoezeer ook nauwe aansluiting aan dat van het Nederlandsche leger gewenscht is, waar wij aan ons kader hogere eischen kunnen en dus moeten stellen, vooral als de geest van het V. O. I. voldoende diep in het leger is doorgedrongen, daar zou ik veel van het nieuwe Fransche Reglement willen overnemen; weinig bindende bepalingen dus, om het in vreedstijd ontwikkelde oordeel op het gevechtsveld tot zijn volle recht te kunnen doen komen.

Waar de ondervinding leert, dat daar slechts een gering deel toepassing vindt van het vele, dat zoo menig reglement

---

1) Wat bijv. betreft de 13 eerste blz. van het hoofdstuk „Gevecht”, noem ik de 1e alinea en de 3e zinsnede van § 336, de §§ 337-339, § 340 de eerste twee regels, § 341 eerste alinea, §§ 343-344, § 345 1e alinea, §§ 346-349, § 352 1e zinsnede en 3e na wijziging tot „twee vizieren”, § 353, § 354 na wijziging, § 355 laatste zinsnede, § 356 1e en 3e alinea, § 358, § 366, § 370 1e zinsnede, § 372 laatste alinea, § 374 en § 375 8e en 9e regel.

bevat, moet het hoofdstuk «Gevecht» beknopt van inhoud zijn en in zoodanigen vorm gegoten, dat het begrijpelijk, dus eenvoudig is en toch indruk maakt en vertrouwen geeft.

Voorop zou ik willen stellen, dat de hoofdtak van onze Infanterie de aanval is, welke nog immer mogelijk blijft. Waar deze mislukte, kunnen bijna onfeilbaar de fonten gezocht worden bij de aanvoerders en in de onvoldoende geoefendheid van den troep, wat veelal samengaat.

Ook onze Indische krijgsgeschiedenis levert daarvan de bewijzen. Gelukkig echter toonen de laatste jaren tevens aan, welke groote voordeelen aan het offensief verbonden zijn en welk een overwegende invloed van de aanvoerders uitgaat. Ik herinner U slechts aan den schitterenden tocht door de Gajoe- en Alaslanden, zoo helder beschreven door KEMPEES. Moge deze tocht ons leger voor immer de overtuiging hebben geschonken, dat, in welken strijd ook, de aanval steeds den voorrang heeft.

De Heer SCHÖNSTEDT : Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren ! Bij den beperkten tijd, waarover ik zal kunnen beschikken, moge ik als inleiding volstaan met de verklaring, dat het mij hoogst aangenaam is, in de gelegenheid gesteld te zijn, eene lans te breken met mijn wapenkameraad Jhr. ALTING VON GEUSAU, die steeds voortgaat de vruchten zijner ernstige en belangrijke studiën ter overweging aan het leger aan te bieden.

Een «lans breken» is feitelijk minder juist uitgedrukt. Bij de geschillen, die ik met den Heer ALTING VON GEUSAU heb, kan er mijnerzijds van een aanstuiven met gesloten vizier en gescherpte lanspunt geene sprake zijn. Veeleer wensch ik naar ridderlijken trant een vriendschappelijk steekspel te houden, ten einde daarna zoo mogelijk een wapenverbond met mijn collega te sluiten.

Ter zake !

Ten opzichte van het Fransche Reglement van 1904 en het Nederlandsche Infanterie-Reglement van 1905 eene vergelijking

met hunne respectieve voorgangers makende, zoude ik willen zeggen: Terwijl het Fransche reglement over de geheele lijn eene veel liberaler en ruimer opvatting huldigt, spreekt uit het Nederlandsche reglement ten opzichte der gesloten exercitiën een meer — ten opzichte van het gevecht een minder — behoudende geest.

Nu zegt de Heer ALTING VON GEUSAU wel reeds in den aanvang zijner voordracht, dat hij de wijzigingen, in ons reglement gebracht, «over het algemeen met groote instemming heeft begroet», maar daarmede moeten wij het vooral niet te nauw nemen, want op blz. 257 zijner voordracht verklaart hij: «De verscherpingen, die ons reglement bij de laatste wijzigingen op het stuk der gesloten vormen heeft ondergaan, beschouw ik als de laatste stuiptrekkingen van een feitelijk overwonnen standpunt.»

Hier dus geen vooruitgang, geen stilstand, maar bepaalde achteruitgang!

In het reglement moeten m. i. drie scherp afgebakende groepen van beginselen worden uitgewerkt, t. w. de individueele opleiding, de gezamenlijke exercitiën en het gevecht.

Natuurlijk moet alles gebaseerd zijn op de eischen van den opmarsch tot — en het doorvoeren van — het gevecht. Eerst moet men er dus over eens zijn, welke eischen de moderne opmarschen en gevechten stellen en nu is het zeker te betreuren, dat omtrent de gevolgtrekkingen uit de gevechten in de laatstgevoerde oorlogen, de inzichten niet slechts bij verschillende, maar zelfs bij een zelfden persoon uiteenloopen.

Wanneer men b.v. eerst deel neemt aan den strijd aan Sumatra's Noordpunt, kan men *op grond zijner ondervinding* een kameraad, die een oefentijd van zes maanden voor de infanterie-militie voorstaat, ernstig de les lezen, terwijl men daarna, deelnemende aan den strijd in Zuid-Afrika, ondervindingen kan opdoen, op grond waarvan men al zijne vroegere met kracht en klem geuite beweringen eenvoudig als ballast over boord werpt, om nieuwe stelsels en beginselen te

huldigen, aldus voedsel gevende aan de stelling, dat een mensch in zeven jaar geheel wisselt.

Dat er nu uit verschillende oorlogen verschillende lessen zouden te putten zijn, 1) is mijns inziens onjuist. Alle oorlogen leeren precies hetzelfde, nl. dat hij, die met het fysiek en moreel sterkere leger in het veld treedt, den strijd wint en dat vaderlandsliefde en toewijding niet voldoende zijn om den strijd tot een goed einde te brengen. Ten opzichte van de tactiek — het in het gevecht brengen der troepen — wijzigen zich de vormen, de inleiding tot en de doorvoering van het gevecht, benevens de wijze, waarop de beslissing gezocht wordt, en zoo heeft men gemeend, ook uit de gevechten van den Transvaal-oorlog gevolgtrekkingen te kunnen maken, die — o. a. belichaamd in het Fransche «Règlement sur les manoeuvres de l'infanterie» — van zeer wijde strekking zijn.

Doch wanneer ik van deze plaats door een Nederlandsch officier, die den oorlog in Zuid-Afrika heeft medegemaakt, heb hooren verklaren: «Men zal licht begrijpen, hoe moeilijk het is, een parallel te trekken tusschen eene dergelijke weinig samenhangende krijgsmacht (de Boeren) en een Europeesch *leger* en hoe voorzichtig men moet zijn, om met de ervaringen dáár opgedaan, hier zijn voordeel te doen», en daarna verschillende voorbeelden van gebrek aan samenwerking, verliezen van voeling, geheel onvoldoenden kondschapdienst, onwillige commando's, het verlaten van de commando's toen werkelijk het gevaar drong, worden aangehaald en ons een zoodanig gebrek aan discipline wordt geschetst, dat de Commandant-Generaal zelfs verklaarde: «Met zoo'n leger valt niet te vechten», dan kan hieruit de gevolgtrekking gemaakt worden, hoe voorzichtig men heeft te zijn, om uit de handelingen dier ongedisciplineerde commando's stellingen te belichamen in de reglementen der Europeesche mogendheden.

---

1) Zie „De Militaire Gids” 1905, 10de afl. „De vrees voor het democratische element in ons leger” door G. W. J. K. THOMSON, blz. 463.

Dit doet natuurlijk niets af aan de gevechtseigenschappen van den geharden, soberen, godvruchtigen, moreel krachtigen Boer.

En zoo kom ik tot de vraag: Zou het juist te achten zijn, aan de gesloten exercitie zulk eene beperkte ruimte te schenken als thans het Fransche reglement? En ik antwoord: ik betwijfel het. Wel ga ik met den Heer ALTING VON GEUSAU mede, waar deze betoogt, dat in ons reglement nog te veel gesloten oefeningen zijn voorgeschreven, maar zoo ver te gaan als het Fransche reglement zou ik bepaald gevaarlijk achten. En wanneer mijn geachte krijgskameraad verklaart, dat hij tevreden is, indien de bewegingen, die eene compagnie of een bataljon werkelijk op het gevechtsveld noodig heeft, met orde en stilte worden uitgevoerd en zulks het eenigste doel der exercitie mag zijn, en hij zelfs de vraag stelt of ook het marcheeren in den pas bij het exerceeren — wat trouwens door hem schoorvoetend bevestigend wordt beantwoord — wel gewenscht is, dan gaat hij mij te ver.

Ik eisch wel degelijk stramheid van vormen, en zonder nu hulde te brengen aan guides, die rechthoekig eene straat willen inbuigen (wat trouwens tegen het voorschrift is), meen ik in eene korte, maar *pijnlijk juist* uitgevoerde gesloten exercitie de kracht te moeten zoeken, die de compagnie (het bataljon) op het gevechtsveld over intredende psychisch schokkende momenten heen zal helpen.

Ik volg hierbij deze redeneering.

Bij eene *pijnlijk juist* geëischte exercitie is geene ruimte voor onopgemerkte fouten en foutjes. De man ondervindt zulks en leert dan in tijd van vrede, hoe zijn chef elke tekortkoming in zijn optreden (in het gesloten geheel) opmerkt en afkeurt. Hij leert dus, dat er niets aan zijn optreden, zijne houding, zijn marsch mag ontbreken, als het bezielend commando weerklinkt.

Verplaats die compagnie op het gevechtsveld, waar een aansuizende granaat vlak nabij uiteenbarst. Ieder gevoelt de neiging om het gevaar te ontvlieden, maar daar klinkt het

krachtig en rustig commando. De kracht der gewekte discipline als gevolg van de pijnlijk juiste exercitie — in tijd van vrede geleerd en beoefend — doet zich nu gelden en is, naar ik geloof, de eenige kracht, die hier en in vele andere gevallen de gesloten afdeelingen over moeilijke gevechtsmomenten kan heen helpen. Angstvallig op zich zelve en op de richtige uitvoering van het commando moetende letten, blijft er minder tijd om te denken aan het gevaar.

Bij de stram gedrilde compagnie worden gevaarvolle oogenblikken beter overwonnen dan daár, waar men zich als eenig tegenwicht tegen moreel schokkende krachten, tevreden heeft gesteld met een slap in den pas gaanden marsch. Was het niet de Majoor ROMSWINCKEL, die de aarzeling van zijn troep overwon door onder het vuur der Atjehers op zijn bezielend commando handgrepen te doen uitvoeren?

Voor al bij den korten oefentijd der infanterie-militie, kan in strenge gesloten exercitie slechts het middel liggen om den troep op het gevechtveld — zoo lang hij gesloten is — volkomen in de hand van den aanvoerder te houden. De hoogste eisch, dien men een troep kan stellen, is het richtig uitvoeren van een salvovuur en hoe denkt de Heer ALTING VON GEUSAU dat te bereiken zonder strengen drill?

Niet zoo zeer als middel tot aankweeken van discipline in het algemeen, ben ik voorstander van korte, maar pijnlijk juiste gesloten exercitiën, maar wel op grond van het bovenstaande, wat dan misschien genoemd zou kunnen worden «gevechts-discipline». Ten opzichte van de algemeene discipline sta ik nog steeds op het standpunt, door mij ingenomen, toen ik mijne brochure *De Nederlandsche Infanterie* in het licht gaf. Daar schreef ik o. a. «Voor mijne zesmaandsche «miliciens acht ik strengere discipline noodzakelijk dan het «gemiddelde, wat wij om ons heen zien», en „het is de algemeene en voortdurende verhouding tusschen meerderen en «minderen, die bepaalt de meerdere of mindere discipline, «die bij een Korps bestaat.»

Mij dus op bovenstaande gronden verklarende tot voor-

stander van korte, maar stramme exercitiën (dus ook van een behoorlijk zuiver gericht achterste gelid) zie ik de zelfstandigheid van den man — binnen zeer enge grenzen — eerst beginnen na het verspreiden; *binnen zeer enge grenzen*, want ook hier heeft hij elke aanwijzing zijner chefs snel en met oordeel uit te voeren. De soldaten in de tirailleurlinie zijn voor mij slechts evenveel geweren in handen van den vuurleider. Het z.g. gaan vechten op «eigen houtje» kan tot niets goeds leiden.

Zou de Heer ALTING VON GEUSAU in het bovenstaande niet kunnen vinden het causaal verband tusschen stramme exercitie-discipline en de gevechts-discipline, dat hij niet vermocht te ontdekken 1)? En is het door hem noodzakelijk geachte marcheeren in den pas niet tevens de zwakke erkenning van een beginsel, waarvan het slapjes toepassen of verwaarloozen tot de schromelijkste gevolgen kan leiden?

De vuren. Alles wat de Heer ALTING VON GEUSAU gezegd heeft omtrent «de vuren», onderschrijf ik geheel. Ik voeg hier nog bij, dat ik het commando „snelvuren” gaarne zag vervallen, daar het slechts zenuwachtigheid en overijling kweekt, terwijl de oorlogs ondervinding leert, dat in critieke oogenblikken zeker geene waarschuwing van een aanvoerder noodig is om het vuur tot zijne grootste snelheid op te voeren.

Ook zag ik gaarne de tirailleurfuit der groepscommandanten vervallen. Reeds bij den aanvang van eene gevechtsoefening is er in de tirailleurlinie zulk een aanhoudend gefluit, dat de tirailleurs niet weten, welk gedeelte der linie dat gefluit geldt; op 't laatst wordt er dan maar weinig meer op gelet. Ook als voorbereiding voor een sprong is al dat gefluit niet aan te bevelen.

De tirailleurlinie. Met den Heer ALTING VON GEUSAU ben ik van meening, dat het vervallen van afstanden tusschen de

---

1) Blz. 253 van het verslag.

groepen niet als eene verbetering is aan te merken, daar ik voor de groepen eenige meerdere gevechtselfstandigheid wenschelijk acht dan thans het geval is. Het bepalen van de geoorloofde frontuitbreiding voor verschillende eenheden acht ik niet gewenscht. Op het gevechtveld zal een zelfstandig optredend chef het front toch vergrooten, indien hij zulks op tactische gronden wenschelijk acht. Hier moet m. i. aan kennis en doorzicht, die bij de leiders van een gevecht ondersteld mogen en moeten worden, geen rem aangelegd worden door bindende getallen 1).

Het kunstmatige der z.g. gevechtskameraden beaam ik ten volle. Voor de indeeling der sectie in groepen van vier rot, zooals de Heer ALTING VON GEUSAU aangeeft, voel ik zeer veel. Het verspreiden zus — of zoo — van de sectie komt er minder op aan, mits het snel en in de juiste richting geschiede.

Als het gevecht aanvangt, blijft er al zeer spoedig in de voorste gevechtlinie van de mooie groepenindeeling toch niets over en is het slechts zaak, dat de meerderen hun invloed op een grooter of kleiner deel der linie kunnen doen gelden. Dat bij het gevecht verschillende onderdeelen geheel dooreen geraken, is eene daadzaak, waarmede bij de opleiding voortdurend rekening moet worden gehouden. *Regeling der wanorde*, ziedaar de opleiding tot het gevecht, waarbij de oorspronkelijke wijze van verspreiden van ondergeschikt belang is.

Dat wij met onze vlakke terreinen meer kracht moeten zoeken in het verdedigend gevecht — wat ook wel in overeenstemming is met ons taai, vasthoudend volkskarakter — dan de Franschman, wiens neiging meer op het *en avant* en

---

1) Zoo juist drukt het Fransche Reglement zulks uit in punt 240: „Le combat de l'infanterie ne comporte pas de règles fixes; les chefs s'y trouvent le plus souvent en face de situations imprévues; c'est à eux qu'il appartient de discerner et d'ordonner les mesures à prendre en circonstances si diverses qui se présentent sur le champ de bataille. La connaissance des propriétés et du rôle de l'infanterie les guident dans l'emploi des moyens dont ils disposent, mais c'est surtout la réflexion et l'étude des faits de guerre les plus récents qui les préparent à remplir la tâche qui leur incombe sur le champ de bataille.

den aanval gericht is, staat voor mij vast en daarbij komt het ons ten voordeele, dat de kracht der moderne vuurwapenen ten slotte den verdediger meer ten goede is gekomen.

Dat onze manoeuvres zoo dikwijls eene verkeerde afspiegeling van de werkelijkheid bieden, geef ik den Heer ALTING VON GEUSAU volkomen toe, maar zulks zal wel overal het geval zijn en ligt niet aan de voorschriften.

Verspreiden der ondersteuningstroepen. Hier sta ik met mijn geachten kameraad op gespannen voet en zulks op grond van zijne verklaring: «*Zoolang men niet is blootgesteld aan gericht vuur, doch slechts aan toevalsvuur, is de formatie van den troep volkomen onverschillig.*» De Heer ALTING VON GEUSAU houde mij ten goede, dat ik deze uitspraak, die van des te meer gewicht is, aangezien de geachte inleider herhaaldelijk verklaart, dat het reglement gebaseerd moet zijn op de vijandelijke vuuruitwerking, volkomen onjuist acht.

Wanneer men toch in de spreidingszône komt der kogels, die z.g. op de tirailleurlinie zijn afgeschoten, maar daarover heen gingen, dan zullen des te meer verliezen worden geleden, naarmate het trefbaar oppervlak grooter is en wanneer men nu op de wijze als ik in »De Militaire Spectator» 1893, 7de afl. aangaf en zooals in deze Vereeniging door den Majoor BRENDER A BRANDIS (1896, VIIde Verslag) nader werd uitgewerkt, de trefbare oppervlakken van de verschillende formaties gaat berekenen, dan zal de Heer ALTING VON GEUSAU, naar ik overtuigd ben, met mij tot de conclusie komen, dat de goed opgesloten flankformatiën, ook in *ongericht* vuur, verreweg de beste waarborgen bieden voor geringe verliezen. Eene ernstige studie van dit onderwerp, waaraan ik o. a. eene zeer leerzame correspondentie met den Generaal VON ROHNE te danken heb, heeft mij tot de overtuiging gebracht, dat aanvankelijk de flankformatie van sectiën met vieren — later die van groepen met tweeën, welke laatste *vol te houden ware tot de tirailleurlinie toe* — de beste waarborgen biedt voor geringe verliezen in de ondersteuningstroepen. Zulks hier

grondig te willen aantonen, zou mij echter veel te ver voeren. Met toestemming van het Bestuur hoop ik in het gedrukt verslag een voorbeeld uit te werken, waaruit de geringe kwetsbaarheid van de groepenformatie, die uit de flank als ondersteuningstroep oprukt, blijkt. 1)

Gaarne zal ik echter van den Heer ALTING VON GEUSAU vernemen, op welke gronden zijn uitspraak — die ik van zoo groot gewicht acht — berust.

Nauw sluit zich „het voorwaarts gaan” aan het voorgaande aan. Voor de tirailleurlinie, die ten aanval voorwaarts moet, wensch ik voor kleine gedeelten van hoogstens 15 à 20 M.

1) 60 tirailleurs op 90 M. frontbreedte beschieten eene naderende tirailleurlinie van 60 man eveneens op 90 M. frontbreedte, in hun sprong van 800—750 M. Ieder man doet gedurende dien tijd 4 schoten. De ondersteuningstroepen bevinden zich op 850 M.; 50 % D. S. = 300 M.; gem. trefpunt valt samen met, mikpunt in onderkant van het doel; vizier 800 M. Er worden afgevuurd $4 \times 60 = 240$ kogels, waarvan 120 inslaan van 650—950 M. In strooken van 10 M. diepte vallen dus $\frac{120}{30} = 4$ kogels.

Stond nu op 850 (856) M. een schijf van 1,7 M. hoogte en 90 M. breedte (oppervakte $90 \times 1,7 = 153$ M.²) dan zou die schijf 18 kogels opvangen, aangezien de bestreken ruimte op 856 M. bedraagt 44 M. $(44 : 10) \times 4$. Nu bedraagt het oppervlak (trefbaar) van een staanden man $42,16$ d.M.², wat bij loopen zeker wel tot 40 d.M.² zal worden teruggebracht. *) Waren de 60 tirailleurs dus verspreid, dan hadden zij te zamen een trefbaar oppervlak van 60×40 d.M.² = 24 M.².

Op 153 M.² vielen 18 kogels, dus op 24 M.² $\frac{211}{17}$.

Waren de 69 tirailleurs der ondersteuningstroepen opgerukt in 6 groepen met tweeën uit de flank en $4 \times$ tusschenruimte tusschen de twee gelederen, dan was het trefbaar oppervlak teruggebracht tot $2 \times 6 \times 40$ d.M.² = $4,80$ M.² (de diepte kan hier in verband met den invalshoek op 850 M., die ongeveer 1° bedraagt, worden verwaarloosd.)

Op 153 M.² vielen 18 kogels, dus op $4,8$ M.² $\frac{18}{4,8}$.

De verhouding der treffers in den verspreiden ondersteuningstroep, oprukkende in groepen met tweeën, is dus $\frac{211}{17} : \frac{18}{4,8}$ of als $5 : 1$.

Al zou dus een treffend projectiel twee man doorboren, dan blijft de flankformatie nog zeer in het voordeel. Ook verlieze men niet uit het oog, dat eene opspringende tirailleurlinie een groot doel biedt, waarop het vuur onmiddellijk geconcentreerd en versneld wordt, terwijl groepen uit de flank zich voordoen als zeer kleine doelen, die, onregelmatig oprukkende, geen vuur tot zich trekken.

*) Zie Beiheft zum Militär Wochenblatt 1898, Elftes Heft, „Messungen der verwundbaren Trefffläche des Schützen mittelst Photographie”.

frontbreedte kleine sprongen, die niet langer mogen duren dan de verrassing van dien sprong, dus hoogstens 30 tot 40 Meter. Men spreke hier toch niet van groepen of sectiën en denke zich de werkelijkheid in, waarbij zulk eene vermenging van onderdeelen heeft plaats gehad, dat de oorspronkelijke indeeling geheel verloren is gegaan.

Het kruipend voorwaarts gaan komt mij al weer te kunstmatig en vermoeiend voor, wat betreft het terrein winnen; niet echter voor het verbeteren van opstelling van enkele of meerdere tirailleurs na het gelijktijdig nedervallen op het einde van een sprong.

Toch moet ik er op wijzen, dat de Heer ALTING VON GEUSAU zich omtrent het »kruipen” m. i. een verkeerd beeld scheidt, hetgeen, gepaard aan de eenigszins willekeurige berekening van trefkans op kruipende en staande manschappen, tot verkeerde gevolgtrekkingen zou leiden. (Zie blz. 283). Het kruipen dient toch niet te geschieden op handen en voeten, waarbij, zooals de Heer ALTING VON GEUSAU opmerkt, »een lichaamsdeel, dat gewoonlijk dient om op te zitten, zich onbehoorlijk verheft”, maar het behoort plaats te hebben op de wijze als is aangegeven in *von Löbell's Jahresberichte 1904, blz. 249*. Daar staat ongeveer: »Het kruipenderwijs terrein winnen, gepaard met vuren, kan het best aldus geschieden: De man werpt zich lang uitgestrekt op den grond, het hoofd rustende op den gebogen linker arm; de rechter hand omvat het geweer. De beweging geschiedt door buiging en weder strekken van het rechter been. Bij het strekken glijdt het lichaam voorwaarts zonder zich in het minst boven den grond te verheffen, enz”.

Het op kracht houden en versterken der vuurlinie zoude ik wenschen te bereiken door het sprongsgewijze verrassend en onregelmatig doen voorwaartsgaan van een of meer groepen met tweeën uit de flank, die zich, even vóór het komen in de linie, verspreiden.

Dat ons reglement het versterken met halve sectiën slechts bij het aanvallend gevecht der zelfstandig optredende compagnieën,

doch met groepen in het geheel niet kent, acht ik te betreuren. Het kan gewenscht zijn, de vuurlinie dan hier, dan daar, wat aan te dikken en daartoe kan versterking met een of twee groepen voldoende zijn.

Van de ondersteuningstroepen uit oprukkende, bieden zulke groepen (met tweeën) uiterst kleine doelen, waarop het vijandelijke vuur zich zeker niet zal concentreeren, zoodat hier slechts toevalstreffers te verwachten zijn. Ook hier geldt dan weder, dat het trefbaar oppervlak zoo verbazend veel kleiner is dan de verspreide groep. Is een impuls noodig om de vuurlinie voorwaarts te brengen, dan is ook hier het voorwaarts gaan, maar thans van meerdere groepen uit de flank, de aangewezen weg. Dat het sectieverband hierbij geheel verloren gaat, is van geen belang en in overeenstemming met de werkelijkheid.

Dat lijdelijke verdediging tot geen resultaat leidt, was vóór den Boeren-oorlog reeds bekend, maar eene verdediging, gepaard met den tegenaanval, valt, met het oog op ons volkskarakter en de uitwerking der moderne vuurwapenen, voor onze infanterie het meest aan te bevelen. Maar wat men ook kieze, aanval of verdediging, steeds blijft het voor den infanterie-officier eene zaak van het hoogste gewicht, dat hij door studie volkomen op de hoogte zij van hetgeen hij van het vuur zijner afdeeling — en van dat des vijands — verwachten *kan* en *moet*.

En thans, Mijne Heeren, nog een enkel woord over den *geest* der reglementen, als uitvloeisel van den geest, die volk en leger bezielt.

Een leger is een eigenaardig staats-organisme, waarvan de natie slechts dan de te verwachten vruchten zal plukken, indien in dat leger heerschen *streng* *tucht* en *onvoorwaardelijke gehoorzaamheid*. Elke verslapping in dit opzicht, elk toegeven aan een nivelleerenden drang, uitgaande van een — met den ernst van den krijg en de ontzettend zenuwschokkende werkingen van het gevechtsweld — niet tot oordeelen bevoegd burger-element, leidt tot verzwakking van de kracht, die een leger — zal het weten zich op te offeren -- moet bezielen.

Mocht aan zulk een drang worden toegegeven, dan wordt *degeijkheid* vervangen door *schijn*, en dan komt men tot toestanden als door U, Mijnheer de Voorzitter, op zoo wel-sprekende wijze geschetst zijn in de vergadering onzer Ver-eeniging, die op 19 December 1890 te Breda werd gehouden. De lezing van het toen verhandelde kan zeker nog wel eens worden aanbevolen aan hen, die steeds den mond vol hebben van landstorm en volkswapening.

Bij mij heeft zich echter langzamerhand de indruk gevestigd, dat het Nederlandsche volk zijn leger als organisme, dat nu eens bij eene staatsregeling behoort, tolereert, maar . . . meer ook niet.

Geen fier en krachtig zelfbewustzijn, geen eerbied voor zijn leger, geen besef dat in zijne soldaten schuilt de beste kracht des volks, waarmede de natie staat of valt, geen zelfvertrouwen. Wel echter, gestennd door invloedrijke dagbladen, twijfel aan de mogelijkheid van verdediging, in het breede uitmeten van werkelijke of vermeende grieven, in verdenking brengen en afkeuren van handelingen van het gezag, afbreken zonder opbouwen, geroep om bezuiniging.

Hoe steekt, wat men hier om zich heen ziet en hoort, af bij de schetsen, die ons in de laatste maanden door twee Nederlandsche officieren gegeven zijn van het Zwitsersche en het Zweedsche leger 1).

Hoe frisch en opwekkend is de lezing dier rapporten ; welk een band tusschen volk en leger ; welk een plichtsgevoel, wilskracht en toewijding stralen ons van elke bladzijde tegen en hoe leggen wij die welsprekende tolken van kracht en ver-

1) Verslag aan Z. E. den Minister van Staat, Minister van Oorlog, betreffende de Zwitsersche Cavalerie benevens beschouwingen naar aanleiding van bijgewoone manoeuvres van het Zwitsersche Leger door J. M. BENTEN, Ritmeester bij het 2e Regiment Huzaren. Verslagen, rapporten en memoriën, 28e deel, 3e aflevering.

Verslag aan Z. E. den Minister van Staat, Minister van Oorlog, betreffende de Zweedsche Infanterie door L. J. H. HABBEMA, Kapitein-Adjutant van het Regiment Grenadiers en Jagers. Verslagen, rapporten en memoriën, 28e deel, 5e aflevering.

trouwen niet uit onze handen met de verzuchting: Ach, dat het bij ons ook zoo ware.

Hoe kan een leger met opgewektheid zijne taak vervullen, als het niet voelt, dat het gedragen wordt door het vertrouwen der natie?

Maar met nog grooter bezorgdheid zie ik in den boezem van het leger krachten aan den arbeid, die ontzenuwend en verslappend *moeten werken*. Is het niet een Nederlandsch officier, die zeer onlangs de stelling heeft verkondigd: *Het gevoel, dat de orders alleen gegeven worden om te plagen, een bewustzijn, dat — wij zullen het allen wel moeten erkennen — alleszins gerechtvaardigd is, werkt de blijmoedige opvolging natuurlijk niet in de hand* 1).

Ik ben overtuigd, Mijne Heeren, dat geen uwer zich bewust is ooit eene order gegeven te hebben met de bedoeling om te plagen en ik ontken het recht aan een Nederlandsch officier, om eene dergelijke beschuldiging te slingeren naar het hoofd van de gezagsdragers in ons leger.

Hoe verbaasd sta ik niet, wanneer ik dien zelfden officier, bij zijn streven naar wat hij noemt: «Leger-evolutie in democratischen zin», hoor verkondigen, dat de dragers van het gezag in het leger bij de bevelvoering van anderen op gecontroleerd dienen te worden.

Welnu, ik erken die controle niet; ik verlang in een leger eene lijdelijke gehoorzaamheid (natuurlijk met inachtneming van art. 2 I. D. en punt 343 R. I. II) en ken het controle-recht slechts toe aan de Tweede Kamer tegenover den Minister van Oorlog en aan mijne chefs tegenover mij.

Ik acht het streven van hen, die propaganda trachten te maken voor de zoogenaamde gezags-controle van anderen op, gevaarlijk en ik aarzel niet te verklaren, dat wanneer dergelijke denkbeelden belichaamd mochten worden in eenig voorschrift of reglement, naar mijne overtuiging de weg betreden zou worden, die leidt tot leger-evolutie in *ontbindenden zin*.

(1) „De Militaire Gids” 1905, 10e afl. blz. 473.

En nu, Mijne Heeren, verplaats ik u in gedachten op den 16en Augustus 1870 op het uitgestrekte slagveld van Vionville—Mars la Tour op het oogenblik, dat de Duitsche infanterie begint te wankelen en een tegenaanval der Franschen zich teekent. Op dat oogenblik ontbiedt de Generaal VON ALVENSLEBEN den Generaal VON BREDOW en geeft hem order om met de twee onder zijne bevelen staande cavalerie-regimenten op de Fransche batterijen aan de Römerstrasse te chargeeren. De Generaal VON BREDOW blikt nadenkend vóór zich nit en zegt: «Aber das ist der Tod» en ernstig klinkt het antwoord: «Ich weisz es; gehen sie mit Gott.» Een oogenblik later schettert het signaal. Vast klemmen de eskadrons de sabel in de vuist en storten zich als eene niet te weerhouden lawine tegen de Fransche stellingen, van waar dood en verderf hen tegenbráakt. En als de overblijfselen der schoone regimenten straks — na zich onsterfelijken roem verworven te hebben — in de Duitsche liniën terugkeeren, hebben zij hunne taak volbracht, de crisis overwonnen, den weg ter overwinning gebaad.

Die geest van lijdelijke gehoorzaamheid, van toewijding en opoffering tot zelfvernietiging toe, is de geest, die een leger bezielen moet, maar die zich slechts kan ontwikkelen bij een vrij en zelfbewust volk, dat steeds hoog houdt: *l'esprit de sacrifice et la volonté de vaincre.*

Maar het is met weemoed in het hart, dat ik in de teekenen des tijds bij ons volk vooralsnog niet heb kunnen ontwaren dien vasten wil om het leger te verheffen tot een organisme, dat, gedragen door eerbied, toewijding en bewondering der natie, een beeld is van de geconcentreerde kracht van een volk, dat ten allen tijde gereed is, alles op te offeren voor zijn hoogste goed: zijne vrijheid en onafhankelijkheid. Ik heb gezegd.

De Heer VAN AKEN: Mijnheer de Voorzitter! Als belangstellend leek heb ik met de meeste aandacht de rede van den Heer VON GEUSAU gevolgd en haar later met groote waardeering

gelezen. Het helder betoog heeft ook mij de overtuiging gegeven, dat, indien de door hem gewenschte wijzigingen werden aangebracht, onze reglementen uit een tactisch oogpunt weinig te wenschen zouden overlaten. Doch daarnaast hebben de beschouwingen van den geachten spreker, en hetgeen ik elders over dit onderwerp las, mij ook overtuigd, dat de door hem voorgestane, laat ik haar ideaal-tactiek noemen, slechts toe te passen is met landsverdedigers, van wie de moreele, geestelijke en lichamelijke bruikbaarheid eene, althans hier te lande, tot nu toe weinig gekende hoogte heeft bereikt. Het komt mij voor, Mijnheer de Voorzitter, dat wij nog zoo schrikbarend ver van die bruikbaarheid verwijderd zijn, dat de desiderata van de tactiek niet op den voorgrond kunnen worden gesteld, doch dat men zich veeleer zal moeten afvragen, welke tactiek men zal kunnen toepassen met de menschen, zooals zij bij mobilisatie zullen zijn.

Zonder buiten mijne beoordeelings sfeer te gaan, meende ik deze opmerking te mogen maken alvorens, in aansluiting aan hetgeen ik vroeger ter zake publiceerde, een en ander over de oefeningswaarde van enkele middelen, waarvan de betekenis uit een opvoedkundig militair oogpunt meer en meer wordt miskend, onder de aandacht te brengen. Ik doe dit nu ook na de rede van den Heer von GEUSAU, omdat ik vrees, dat die miskennis voor onze landsverdediging ernstige nadeelige gevolgen zal hebben.

Ook mij is 't niet onbekend, dat een parademarsch, gesloten vormen en »stramheid" op het gevechtsveld zonder practische waarde zijn, doch ik zou het betreuren als men deze betrekkelijk gemakkelijk toe te passen oefenvormen losliet, omdat het moreele, geestelijke en fysieke opvoedingsmiddelen zijn, die misschien te vervangen, doch in hunne waarde moeilijk kunnen overtroffen worden. Om dit in beknopten vorm aan te toonen, vraag ik enkele oogenblikken uwe aandacht; ik neem den dienstplichtige, zooals hij is, als hij in het leger komt om in korten tijd geoefend te worden, tot uitgangspunt.

't Is ongetwijfeld eene hooge uitzondering als men een enkelen

dienstplichtige ontmoet, die zich bewust is, dat zijne dienstvervulling een plicht is jegens het vaderland; een plicht, die vervuld moet worden als wij ons zelfstandig volksbestaan willen doen voortduren. Opgewektheid en toewijding, een zich geheel geven om het bereikbare te verwezenlijken, zijn dus niet te verwachten. Integendeel, anti-militairistische vereenigingen, gezag- en wetverkrachtende lectuur, vaderlandslooze propaganda en de, het zelfvertrouwen en het krachtsbewustzijn doodende legende, dat wij ons toch niet kunnen verdedigen en, hoe ook voorbereid, slechts kunnen voortbestaan bij de gratie der grootmachten, maken in verreweg de meeste gevallen de dienstvervulling tot eene straf, waaraan men zich onderwerpt, omdat men er zich niet aan onttrekken kan. De blijmoedigheid, die machtige factor om in korten tijd veel te bereiken, ontbreekt en met haar het moreel, dat, steunende op gezags- en plichtsbewustzijn, het oefenen zoowel als het leiden tot eene gemakkelijke en aangename taak maakt.

De hoofdvoorwaarde voor de toepassing van de door den Heer VON GEUSAU zoo helder uiteengezette tactiek is zelfstandigheid. De korte omschrijving van een zelfstandig militair is, dat hij een krachtig lichaam heeft, dat voor vermoeienis en weersinvloeden ongevoelig is; dat hij over een goed ontwikkeld waarnemingsvermogen beschikt en vlugheid aan vaardigheid paart; dat hij goed bekend is met de voorschriften van den dienst te velde, zoodat hij die bijna onbewust kan toepassen; dat hij met anderen tot bereiking van een gemeenschappelijk doel kan samenwerken; eer- en plichtsgevoel heeft en over op zelfkennis steunenden moed en vastberadenheid beschikt.

Op grond van mijne veeljarige ervaring, opgedaan in den omgang met jonge menschen uit alle standen der maatschappij, meen ik met de meeste beslistheid te kunnen verklaren, dat die zelfstandigheid, zelfs indien men in het leger over alle middelen beschikte om haar tot ontwikkeling te brengen, in onzen korten eerste-oefeningstijd onmogelijk kan worden bijge-

bracht. Het tekort bij het in dienst treden is daartoe *te* groot.

Een uitsluitend op geestesontwikkeling doelend onderwijs eenerzijds en eenzijdige geestdoodende fabrieksarbeid anderzijds zijn oorzaken, dat bij het in dienst treden weinig van de uit een militair oogpunt, noodzakelijke geestes- en lichaams- hoedanigheden bij de jonge menschen te vinden is.

De plattelandsbewoners, veeltijds de meest gezonden, missen de levendigheid, die een gevolg is van de afwisselende tooneelen, die het stadsleven biedt; de stedelingen kwijnen ten gevolge van gemis aan algemeene beweging en het gebrek aan frissche lucht in kantoren, werkplaatsen, café's en soortgelijke inrichtingen. Het gemakkelijke verkeer met de moderne vervoermiddelen stelt de beenen meer en meer buiten dienst, zoodat eene wandeling van enkele uren voor verreweg de meeste menschen eene ware foltering is.

Dit alles maakt het noodig, dat de middelen om het bereikbare te verkrijgen, met zorg worden gekozen en ook dat men voorzichtig moet zijn met het loslaten van middelen, waarvan de beteekenis moeilijk bestreden kan worden, wanneer men met de bovengeschetste actueele toestanden rekening houdt.

De Heer VON GEUSAU eischt discipline, en met groote instemming zag ik, dat hij op het groote gevaar wijst, waaraan de voorstanders der z. g. nieuwe discipline het leger blootstellen, waar zij (zie pag. 248 en 249) met luider stemme eischen, dat den man vooral moet worden ingeprent *met oordeel* te leeren gehoorzamen. En zeer terecht geeselde de geachte spreker dezen eisch, omdat daardoor wantrouwen in den meerdere wordt gekweekt en de deur voor de verantwoording van alle verzet tegen gegeven bevelen of het passief nalaten daarvan wagenwijd wordt opengezet. Gehoorzamen onmiddellijk, snel en met juistheid gehoorzamen, zijn de eenige middelen om eene massa tot de bereiking van een gemeenschappelijk doel te kunnen doen samenwerken.

De laatste uiting van de bevolen handeling is de uitvoering daarvan. Dit wil echter volstrekt niet zeggen, dat de psychische overweging, die de massa tot de handeling bracht,

voor elken eenling dezelfde is. Bij verreweg de meerderheid zal het de *gewoonte* aan gehoorzamen zijn, bij anderen de vrees voor straf en bij slechts enkelen zal het de resultante zijn van alle factoren, die tot de vorming van den zedelijken mensch samenwerken. Deze laatste discipline wordt slechts gevonden bij menschen van hoogere beschaving met een sterk ontwikkeld eergevoel, dat tot plichtsvervulling leidt en hen zich doet onderwerpen aan wetten, regels en voorschriften, omdat zij er de noodzakelijkheid van inzien. Slechts dezulken zullen zich ten allen tijde aan het gezag van elken toevalligen meerdere onderwerpen; slechts van hen is plichtsvervulling te verwachten ook daar, waar zij aan het controleerend oog van hunne chefs onttrokken zijn. Maar zoo ideaal hoog staat de massa niet en zulks niet alleen, omdat aanleg en maatschappelijke verhoudingen dit onmogelijk maken, maar ook vooral niet, omdat al het mogelijke beproefd wordt om ontevredenheid en verzet kunstmatig aan te kweken en om den gezonden zin van ons, in zijn eigenlijk wezen niet onredelijk, volk troebel te maken.

En ook met dit feit moet bij de opleiding eener massa rekening gehouden worden.

Ik geef gaarne toe, dat het zedelijk overwicht van enkele, als mensch hoog staande, superieuren — opvoeders bij Gods genade — velen tot strenge plichtsvervulling kan brengen, doch men zou verkeerd doen hierop een stelsel van militaire opvoeding te bouwen, omdat zulke menschen uitzonderingen zijn en zullen blijven.

Men mag niet uit het oog verliezen, dat in ons leger de gezaghebbenden, die het meest direct met de minderen in aanraking komen, dikwijls in *vele* opzichten ver beneden hunne minderen staan en veeltijds te jong zijn om, door ervaring en tactgeleid, dikwijls niet opgevoede menschen met bedorven karakters tot toewijding en plichtsvervulling te kunnen brengen.

Wanneer de meerdere slechts éénmaal zondigt — zelfs als de schuld niet direct bij hem ligt — dan ligt de geheele pædagogiek, die op zedelijk overwicht en redeneering steunt, als

een kaartenhuis in elkaar, tot schade van het gezag, niet uitsluitend van den zondaar, doch van elken meerdere. Slechts het *gewennen* aan tucht, snel, juist en onmiddellijk gehoorzamen, kan de grondslag zijn, waarop de massa tot de noodzakelijke onderworpenheid aan het gezag kan worden gebracht; slechts op deze basis kan de tucht ook door intellectueel lager staanden worden gehandhaafd; slechts op den grondslag van de resultaten, door streng gehandhaafde tucht verkregen, kan de discipline naar de nieuwere begrippen worden verwacht.

Uitsluitend idealisten kunnen meenen, tuchteloze menschen door onafgebroken welwillendheid tot plichtsvervulling te brengen. Zij vergeten, dat die welwillendheid bijna altijd voor zwakheid wordt aangezien en weten blijkbaar niet, dat vele uitnemende onderwijzers, doordat zij verzuimden, strenge tucht op den voorgrond te zetten, de dupe van hunne ideale opvattingen werden.

Slechts zeer krachtige persoonlijkheden kunnen, als zij hunne dwaling hebben ingezien, door agressieve middelen zich op nieuw van het gezag meester maken.

Ik weet wel, dat velen het niet met mij eens zijn, laat mij er daarom aan herinneren, dat ik eene ervaring achter mij heb, zooals weinigen kunnen aanwijzen. Aan meer dan honderd klassen nieuwe leerlingen van allerlei stand en leeftijd heb ik lichaamsoefeningen onderwezen en nooit ben ik erin geslaagd, uitsluitend door eene goed overwogen welwillendheid en door overreding, de verlangde gevolgen te bereiken.

Een mijner best aangeschreven collega's, iemand met 40-jarige ervaring, vertelde mij dezer dagen nog, dat, met de toepassing van de beginselen, die men nu in het leger ingang wil doen vinden, het onmogelijk is eene behoorlijke gymnastiekles te geven. En deze meening wordt door de besten onzer gedeeld. Op welke gronden, vraag ik, kan men nu verwachten, dat de militaire onderwijzers wel zullen kunnen, wat menschen, die jaar in jaar uit, dagelijks zes en meer uren onderwijs geven, niet kunnen? Toch niet, omdat die militairen zelfs met de meest elementaire paedagogiek geheel onbekend en

bovendien dikwijls niet veel ouder zijn dan hunne leerlingen?

Hun de krachtmiddelen ontnemen, waaraan zij in den onafgebroken strijd tegen traagheid, onbeholpenheid en afgetrokkenheid — om van andere negatieve hoedanigheden niet te gewagen — de grootste behoefte hebben, is eenvoudig de zaken op den kop stellen, omdat gezagsverplaatsing er het onvermijdelijk gevolg van moet zijn.

En nu de aangevochten middelen, in de eerste plaats »de parademarsch.» Ik begin met direct toe te geven, dat het overnemen van den naam eene fout was en dat het beter zou geweest zijn op het voorstel, ik meen van den Heer BOELLAARD, in te gaan, die destijds de oefening »gestrekte pas» wilde noemen. Overigens zie ik er nog altijd met genoegen op terug, dat ik indertijd besloot, eens nauwkeurig te onderzoeken, wat de redenen konden zijn, waarom men in Duitschland en bijna overal elders bij de militaire opvoeding aan deze oefening zulk eene groote waarde toekent. 1)

Dat men er in ons leger niet in slaagde, dien naar behooren uit te voeren en er, zelfs na veel moeite en voorbereiding, nog slechts eene caricatuur van maakte, ontnemt in geen enkel opzicht aan deze oefening hare groote waarde.

Wanneer men zich de moeite gegeven had, bij de verschillende troepenafdeelingen de instructeurs zelve vooraf goed te laten oefenen, zoodat zij gezien en gehoord, doch bovenal *gevoeld* hadden, waar het op aan komt, dan zou men ongetwijfeld tot eene andere waardeering gekomen zijn. Men zou dan gemerkt hebben, dat de tijd, aan de beoefening ervan besteed, niet, zooals velen meenden, verspild was, doch omgekeerd tijdwinst zou beteekend hebben.

Men moet zich deze oefening los van parade-cultuur denken, haar slechts beoordeelen naar hare waarde voor de fysieke ontwikkeling van den man, voor zijne marschvaardigheid en voor zijne zelfbeheersching. En dan zijn er weinig oefeningen te bedenken, die in zoo betrekkelijk korten tijd

---

1) Zie „De Militaire Spectator” 1900.

tot zulke goede gevolgen leiden en daarbij zoo gemakkelijk kunnen onderwezen worden.

Wanneer men wil, dat de man zichzelf bewust wordt en dat hij in de opgerichte houding als 't ware zichzelf leert voelen, dan zou dit gevolg alleen reeds, gezwegen nog van aesthetische overwegingen, eene afdoende aanleiding moeten zijn om aan deze oefening eene belangrijke plaats bij de militaire opvoeding in te ruimen.

Bij het aanvankelijk als »langzamen pas» beoefenen ervan, wordt tot het bewaren van het evenwicht een voortdurend wisselende eisch aan het coördinatie-vermogen gesteld en dientengevolge direct tot de geestelijke ontbolstering van den langzaam denkenden en traag handelenden man bijgedragen en niet het minst tot zijne zelfbeheersching, die, naar ik meen, de hoofdvoorwaarde voor militaire bruikbaarheid en voor de krijgstucht is. De groote spiergroepen, die erbij in werking gesteld en tot sterke inspanning worden verplicht, oefenen een krachtigen invloed uit op de bloedcirculatie en verhoogden het arbeidsvermogen der betrokken spieren zoodanig, dat in betrekkelijk korten tijd een maximum geschiktheid voor den langdurigen marsch wordt verkregen. Dit gunstige gevolg wordt in niet geringe mate vergroot door de omstandigheid, dat men langs dien weg geleidelijk de meest voordeelige houding verkrijgt om zich met een minimum krachtsverbruik voort te bewegen. Dientengevolge zal de man in staat zijn, als hij uit de periode van oefening in die van de toepassing overgaat, door het achterwege laten van alle overbodige spieractie, de grootst mogelijke afstanden af te leggen. De marschen in 1870 door het IIe en IVe Duitsche legerkorps gemaakt om Sédan te bereiken, zijn klassieke bewijzen voor deze meening.

De Heer VON GEUSAU merkte op, dat in de practijk blijkt, dat het goed verrichten van dezen pas in een tempo van 120 per minuut bezwaarlijk is. Daags na de vergadering van 27 October nam ik proeven met een klasse leerlingen en toen bleek mij, dat meer dan 140 passen konden worden gemaakt. Aangenomen echter, dat de uitvoering van de oefening in

een snel tempo »bezwaarlijk» is, dan ligt juist *daarin* voor mij eene reden om dien pas te beoefenen. Slechts door den man *eischen* te stellen, waaraan alleen door *oefenen* kan worden voldaan, ontwikkelt men zijne geestelijke en lichamelijke vermogens, maakt men hem vrij van de traagheid, die hem beheerscht, en maakt men hem los uit de banden, waarin sleur en gemakzucht hem gekluisterd houden.

Het uitvoeren van eene bekende oefening in sneller tempo stelt weer geheel nieuwe eischen aan zenuwen en spieren en met het toenemen van de snelheid der beweging wordt in dezelfde mate een hoogere eisch aan de wilskracht gesteld.

Wordt bijv. eene marcheerende afdeeling door tellen van den leider, door hoorn of trom in eene steeds sneller wordende beweging gebracht, dan gelukt het slechts met uiterste inspanning om den vorm der gangbeweging niet te wijzigen. Het bevel »looppas» werkt dan als 't ware bevrijdend uit de knellende banden, die door de sterke wilsuiting waren aangelegd.

Slechts intensief oefenen heeft blijvende gevolgen; uitsluitend op deze basis kan verkregen worden, dat men niet telkens op elementaire zaken behoeft terug te grijpen en dat de man, als hij in den velddienst overgaat, daarbij ook werkelijk zal kunnen doen, wat men billijkerwijze van hem eischen kan.

»Exerceerdiscipline eischt alleen onderwerping en ziet af van medewerking», zegt de Heer von GEUSAU op blz. 253 en op blz. 257 leest men: »het in den pas marcheren acht ik een zeer werkzaam middel om orde aan te kweken en soms zelfs om op het gevechtsveld het ordelijk en vastberaden marcheren te bevorderen; het vergemakkelijkt het maken van lange marschen.»

Het komt mij voor, dat de eerste stelling door de tweede geheel wordt omvergeworpen. Zonder *medewerking* is exerceerdiscipline onbestaanbaar en het ordelijk en vastberaden marcheren op het gevechtsveld kan slechts een gevolg van

exerceerdiscipline zijn. Ik geloof niet, dat de Heer VON GEUSAU en ik in dit opzicht zoover van elkaar staan, als men oppervlakkig zou meenen. Want de geachte spreker heeft voor een bepaald doel de middelen noodig, die ik tracht te verdedigen; het zijn de gesloten exercitiën, dikwijls in rhythmische beweging uitgevoerd. Voor mij is het echter niet de vraag, of die oefeningen op het gevechtveld bruikbaar zijn, doch wel, of zij door hare opvoedende invloeden den man voor het gevechtveld meer geschikt maken.

En dit, geloof ik, kan moeilijk bestreden worden. Er schijnt wel degelijk een bepaald verband te bestaan tusschen de exerceer- en de gevechtsdiscipline. Het vaste staan na het bevel «geeft acht!», de met pijnlijke nauwkeurigheid uitgevoerde handgrepen en de oefeningen in gesloten verband, die in een onberispelijken frontmarsch hun hoogtepunt vinden, ik geef gaarne toe, dat van dit alles niets op het gevechtveld bruikbaar is. Zij vormen echter eene school voor lichamelijken drill en zijn tevens tot zekere hoogte eene belichaming van de geestelijke militaire tucht. En hierop wordt op het gevechtveld wel degelijk een beroep gedaan. Bekend is uit den Fransch-Duitschen oorlog, dat de officieren, als hunne troepen, nog op verren afstand van de kampplaats verwijderd, onrustig werden, «halt» lieten houden en hun door handgrepen en andere bewegingen de tucht van het exercitieterrein in herinnering brachten. Ook de rustdagen werden tot opfrissing van de strenge vormen benut. Naast den Feldwebel, die (zie pag. 253) na den oorlog de discipline er weer wilde inexecereen, staat het feit, dat zelfs vóór Parijs, toen de tucht begon te verslappen, door het oefenen in gesloten orde, op nieuw de discipline «inexerziert» werd.

De gelijktijdig uitgevoerde oefeningen zijn een voortreffelijk middel om den geest van den recrút uit het afgetrokken denken in de werkelijkheid terug te brengen. Als de droomende man links-, in plaats van rechtsom maakt, of als, ten gevolge van zijne afgetrokkenheid, de eene of andere oefening mislukt,

dan zal hij zich schamen en gevoelen, dat de opmerkingen, aan zijn adres gemaakt, verdiend zijn. In 't vervolg zal hij beter oppassen, zich meer geven en wakkerder zijn; als dan, ook door zijne medewerking, eene oefening exact wordt uitgevoerd, dan gevoelt ook hij de voldoening, die een werkzame prikkel voor opmerkzaamheid en toewijding zal zijn. Dit gemakkelijk controleerbaar scherp van de opmerkzaamheid op bepaalde verhoudingen is m. i. moeilijk door een ander middel te vervangen, vooral niet bij ons, waar die andere middelen slechts zoo korten tijd kunnen worden toegepast. De oefeningen in gesloten formatie moeten wij beschouwen als middelen om den eenling te oefenen in het zich schikken in een samenstel van eenlingen, hem te leeren deelnemen aan de bewegingen eener veelheid, die, in onderdeelen verdeeld, zich in haar geheel naar bepaalde wetten beweegt. Het nauwkeurig tot stand brengen van het bevolene is als de resultante te beschouwen van het oefenen van oog en oor, van spiergevoel en rhythmus.

Laat ik de beteekenis van dit alles voor de bruikbaarheid van den man nog eens in 't kort nader beschouwen.

Aan elke schijnbaar zuiver lichamelijke beweging is altijd eene geestelijke werkzaamheid verbonden. Deze bestaat uit de prikkels, die aan de zenuwcentra worden gegeven en van daaruit langs de zenuwen naar de spieren worden geleid, waarvan zij de samentrekking veroorzaken.

Zenuwcentra en spieren zijn door den arbeid aan vermoeienis blootgesteld, die in de spieren het gemakkelijkst ontstaat, wanneer zij gedurende eenigen tijd in onafgebroken samentrekking worden gehouden, omdat de vermoeiingsproducten er dan in worden opgehoopt. Het intreden van vermoeienis wordt daarentegen vertraagd, als door afwisseling tusschen beweging en rust gelegenheid gegeven wordt om de vermoeiingsproducten te elimineeren, hetgeen vooral in de geoefende spier sneller en regelmatigiger plaats heeft dan in de ongeefende.

De zenuwcentra, die aan een bepaalden lichamelijken

arbeid deelnemen, vermoeien het snelst, als zij verplicht worden tot het afgeven van prikkels van verschillenden duur en van wisselende sterkte, zooals bij samengestelde en niet in regelmatig tempo uitgevoerde bewegingen noodig is. Hoe gelijkmatiger daarentegen de wilsprikkels zijn, die voor een bepaalden arbeid verlangd worden, en hoe meer de wil daarbij langs dezelfde bekende banen wordt geleid, des te minder inspanning wordt er van de betrokken zenuwen geëischt en des te langer zal het duren, eer vermoeiingsverschijnselen optreden. Aan deze voorwaarden nu voldoen de rhythmisch uitgevoerde oefeningen, omdat zij uit eenvoudige, in duur en kracht gelijkmatige, dikwijls uitgevoerde bewegingen bestaan. Het bij de herhaling van een bepaalden bewegingsvorm intredende rhythmus is dus een regelaar en bespaarder van spier- en in 't bijzonder van zenuwkracht, omdat wilsprikkels bijna geheel overbodig en de beweging half-automatisch wordt uitgevoerd.

Geen beter voorbeeld van het gunstig gevolg van rhythmischen arbeid is er aan te halen dan de werking van het hart, dat, zooals BILLROTH zich poëtisch uitdrukt, «von dem ersten Moment seiner Thätigkeit an, den Takt zu dem Trauermarsche schlägt, der uns das ganze Leben hindurch zum Grabe geleitet.»

Reeds het feit, dat de Grieken, bij wie het ideaal van eene harmonische ontwikkeling van geest en lichaam op de meest gelukkige wijze verwezenlijkt werd, aan rhythmische oefeningen eene belangrijke plaats toekenden, moge als bewijs gelden, dat de beteekenis daarvan niet door eene afkeurende opmerking over kolfkloppen, gelijkheid of samenwerking kan worden weggenomen. In die gelijkheid ligt eene opvoedende en eene vormende kracht; eene kracht, die het arbeidsvermogen verhoogt en op allen arbeid een stempel van hogere orde drukt. En 't is niet uitsluitend bij opzettelijke lichaams-oefeningen, dat men van den rhythmischen arbeidsvorm gebruik maakt doch bij tal van bedrijven en vakken wordt die met vrucht toegepast. Men denke slechts aan het smeden, dorschen, enz., en aan het teekenen, het schrijven en aan sommige

vrouwelijke handwerken, welke laatste alle drie eene gelocaliseerde zenuw- en spiergymnastiek ten doel hebben. Zoodra de leerlingen het in deze vakken, bij bepaalde opgaven, tot eene zekere individueele vaardigheid hebben gebracht, wordt tot eene rhythmische uitvoering daarvan overgegaan, welke niet alleen afwisseling in het onderwijs brengt, maar tevens eene methodische verhooging van de gestelde eischen beteekent. In de hand van den oordeelkundigen opvoeder is die gerhythmiseerde arbeid een werkzaam middel om de voorbarigen en vluchtigen te breidelen, de langzamen en tragen aan te sporen, allen tot eene nauwkeurige uitvoering van de verschillende onderdeelen van hunne taak aan te zetten en daardoor elke kleinigheid tot een den wil vormend, dus opvoedend werkend onderdeel der leerstof te maken. Ik weet wel, dat sommigen de gelijkmatig uitgevoerde bewegingen zielloos en ontzenuwend noemen, die als eene, de individualiteit doodende, kwelling beschouwen. Ook ik was vroeger deze meening toegedaan, doch ik leerde inzien, dat alle volmaking, alle opvoeding, zoowel geestelijke als lichamelijk-geestelijke, slechts door mechanisering, aanvankelijk met bewuste medewerking van den wil mogelijk is. Rhythmische bewegingen eener massa — voorafgegaan door degelijk individueel oefenen — is niet een ziellooze, maar een dikwijls in de hoogste mate bezielde arbeid, omdat hij slechts de vrucht kan zijn van psychische handelingen, waartoe vaak eene groote mate van kracht en doorzettingsvermogen noodzakelijk was. Het genot, dat er ligt in het bewustzijn, oefeningen, die bij het aanleeren groote inspanning veroorzaakten, ten laatste gemakkelijk, als 't ware spelend, te kunnen uitvoeren, is een factor van niet geringe opvoedende beteekenis. Het bewustzijn, zich een bruikbaar lid eener gemeenschap te weten, waarvan de eenlingen, als tot een gemeenschappelijk wezen versmolten, door één gevoel beheerscht en naar één wet bewogen worden, — dit bewustzijn is niets minder dan zielloos en ontzenuwend, integendeel geestverheffend en den wil stalend en prikkelend tot verdere volmaking. Dit opgaan van het eigen *ik* in eene gemeenschap,

die eene handeling volvoert, waartoe aller samenwerking noodzakelijk is, is niet eene vernietiging van de individualiteit, integendeel, eene verheffing daarvan tot de zelfstandigheid, die het zelfvertrouwen opvoert tot een gemeenschappelijk krachtsbewustzijn, tot eene medesleepende discipline van de hoogste orde. De met den moorddadigen kogelregen spottende houding der Pruisische garde bij St. Privat, toen zij onder ontzaglijke verliezen in den parademarsch voorwaarts drong, bevestigt de juistheid van de meening van den geachten spreker, «dat het in den pas marcheeren op het gevechtveld het ordelijk en vastberaden marcheeren kan bevorderen». De disciplineerende beteekenis van «Strammheit» en van de gesloten vormen wordt er echter *ook* door bevestigd.

De VOORZITTER: Gelijk de Heeren hebben kunnen waarnemen, heeft bij ieder der sprekers de tijdsberekening gefaald; niettemin is het gewenscht, de discussie heden avond te doen afloopen. De Heer VON GEUSAU heeft ons verzekerd, dat hij zich in zijne repliek zeer zou beperken. Ik wensch nu den Heer ANDRÉ DE LA PORTE, die alsnog het woord gevraagd heeft, te willen vragen of hij eerst de repliek zou willen afwachten. Mocht er dan geen tijd voor debat meer beschikbaar zijn, dan kan de Heer ANDRÉ DE LA PORTE hetgeen hij had willen zeggen, nog altijd in het verslag doen opnemen.

De Heer ANDRÉ DE LA PORTE neemt hiermede genoegen.

De VOORZITTER: Ik geef thans het woord aan den Heer ALTING VON GEUSAU.

De Heer ALTING VON GEUSAU: Mijne Heeren! Het is mij eene aangename taak, in de eerste plaats mijn dank te betuigen aan de verschillende sprekers, die wel in zulk eene groote mate hunne aandacht hebben gewijd aan de voordracht, door mij den 27 October j.l. gehouden.

Hoewel de beginselen, toen verkondigd, naar veler mee-

ning een ietwat geavanceerd karakter dragen, is het mij toch tot mijn genoegen gebleken, dat zij waardig werden geacht om eenigszins meer van nabij te worden gezien.

In de eerste plaats dank ik den Heer DE BRUIJN voor zijne beleefdheid, mij zijn stuk, vóór het hier voor te dragen, ter lezing te geven, en evenzeer dank ik de Heeren DE RIDDER en SCHÖNSTEDT, die mij in groote trekken hunne opmerkingen hebben doen kennen.

Dat de discussiën in hoofdzaak het eerste gedeelte van mijne voordracht zouden betreffen, had ik wel gedacht. Dat de beginselen, door mij voorgestaan, toch nog niet zoo dwaas zijn, kan o. a. blijken uit de instemming, welke de Majoor VAN DEN BELT daarmede betoonde. Deze geachte spreker heeft het leven te velde van nabij gezien; waar mijne bestrijders en ik over geenerlei oorlogservaring beschikken, acht ik het eene zaak van groot belang, dat de Heer VAN DEN BELT aan mijne zijde staat. Met genoegen zag ik dan ook, dat ik hier in geen kwaad gezelschap ben en breng ik hem gaarne mijn dank voor zijne heldere niteenzetting.

Wat nu de verschillende sprekers betreft, ontmoet ik in de eerste plaats den Heer DE BRUIJN. Ik zou den geachten spreker wel willen vragen, of hij de strekking van mijn betoog wel goed heeft gevolgd. Want als ik hem goed heb begrepen, dan is hij het toch voor een goed deel met mij eens; ook ik wensch niet, dat de gesloten exercitiën worden afgeschaft, doch wil die laten uitvoeren met orde en correctheid, zooals op het gevechtsveld; geene stramheid, geene hoekigheid; niet bijv. dat schokkende in de richting.

Waar de Heer DE BRUIJN wijst op de uitvoering der gesloten exercitiën, daar wil hij dat kracht zal uitgaan van het bezielend woord van den commandant; maar dit wordt ook door mij niet onderschat.

Ik wil evenwel de bezieling van het commandowoord liever vinden bij het »voorwaarts" in eene tegenover den vijand liggende tirailleurlinie dan in het »staat" na eene mooie richting.

Het voorbeeld, door den Heer DE BRUIJN aangehaald over het marcheeren in een straatgewoel, is juist koren op mijn molen; wanneer men met eene compagnie op een druk punt over den Dennenweg in den Haag wil marcheeren, dan komt men er met stramheid zeker niet; wel wanneer men eene zekere buigzaamheid blijft in acht nemen.

Een troep, die tusschen een electriche tram en een vrachtwagen in den kneel komt, moet zoodanig zijn opgeleid, dat de mannen zich zelven weten te helpen. Wanneer zij wachten op het bezielende commando van een compagniescommandant, worden de menschen overreden.

Waar ik gemeend heb, krachtig tegen te moeten opkomen, is niet tegen de gesloten exercitiën in de Soldatenschool, als middel om ordelijk marcheeren in grooter verband voor te bereiden, doch wel tegen die gedwongen stramheid als een gevolg van verscherping der eischen van hoekigheid, die velen nog zoo gaarne blijven wenschen.

Wanneer de Heer DE BRUIJN zegt, dat dan toch in het leger niet zulk eene groote stramheid bestaat, dan wil ik dit niet tegenspreken. Ik heb dit ook dikwijls met genoeg geconstateerd.

Er zijn er echter nog zoovelen, die zich met de meer vrije opvattingen, die langzamerhand ingang vinden, *niet* kunnen vereenigen. In de jongste wijzigingen in ons Reglement, op het stuk der gesloten exercitiën, zie ik een schrede terug, en nog wel eene schrede, die door velen wordt toegejuicht. Daartegen heb ik willen opkomen.

Wat ik wil is: orde en regelmaat voor zooveel die ook op het gevechtveld noodig zijn.

Op één punt vooral heeft men mij verkeerd begrepen. Ik sprak over defileeren in gevechtsformatie en zelfs tot in de Volkstertegenwoordiging werd het voorgesteld alsof ik met gerichte tirailleurliniën wilde gaan defileeren. Het spijt mij, Mijne Heeren, dat ik wellicht aanleiding heb gegeven, dat men zoo iets uit mijn stuk heeft kunnen lezen, doch ik stel er prijs op, hier nadrukkelijk te verklaren, dat ik dat niet

heb bedoeld. Het zou trouwens niet kloppen met den geest van mijn stuk. Waar ik sprak van defileeren in gevechtsformatie, heeft mij geen ander beeld voor den geest gezweefd dan een voorbijtrekken der troepen in sectiën of pelotons met vieren uit de flank, om daardoor den frontmarsch in parade-pas met pijnlijke richting te kunnen ontberen.

Door den Heer DE BRUIJN is tot mij tweemaal het verwijt gericht — en in nog sterker mate werd dit door den Heer DE RIDDER gedaan — dat ik te lang uit den troep ben geweest.

De Heeren zeiden het in zeer beleefde en welwillende termen, maar ontdaan van die mij streelende hoffelijkheid, komt het toch daarop neer, dat zij mij onbevoegd verklaren om over dit onderwerp mede te praten.

Waar de Heer DE RIDDER het vermoeden uitspreekt, dat ik over eenige maanden anders zou hebben gepraat, daar kan ik niet anders lezen dan dat hij mij op 27 October 1905 onbevoegd vond. Ik meen echter, dat er voor dit verwijt niet alleen weinig grond bestaat, maar dat ik wel degelijk aan mijn verleden het recht kan ontleenen in deze mijne meening te zeggen.

Ik heb als luitenant ook met den troep medegeleefd. Daarbij had ik onder leiding van bekwame chefs de gelegenheid, vele detailzaken te leeren kennen en ik durf zeggen, dat hetgeen ik daar gezien heb, mij volkomen de gelegenheid heeft gegeven om te oordeelen over hetgeen voor den troep wenschelijk of onnoodig kan worden geacht.

En nu de vijf jaren, die ik bij den Generalen Staf heb doorgebracht. Ik had de eer meerdere hooge chefs op hunne inspectiën te vergezellen en ik zag de opvattingen o. a. bij zes regimenten van mijn wapen. De Generaal houdt inspectie, maar als adjudant ziet men ook wel wat. Ik maakte in dien tijd bijna alle manoeuvres mede en kwam herhaaldelijk bij garnizoensoefeningen. Ook ben ik niet vreemd gebleven aan de militaire litteratuur van onzen tijd. Ik las «De Militaire Spectator» en «De Militaire Gids» steeds trouw.

Ik hield altijd voeling met de kameraden van mijn wapen

en bleef dus op de hoogte van wat men daar dacht en wilde.

Ik durf van deze plaats zonder schroom te beweren, dat men op menige zaak, den zuiveren troependienst betreffende, een ruimeren blik krijgt wanneer men eens in een anderen werkkring is geplaatst geweest, dan wanneer men nooit verder heeft gekeken dan zijn peloton of zijne compagnie.

En waar nu de Heer DE RIDDER er bang voor was, dat ik aan de Hoogere Krijgsschool die verderfelijke geavanceerde beginselen zou hebben verkondigd, daar wil ik verklaren, dat ik mij steeds beijverd heb de meest mogelijke vrijheid van gedachtenwisseling te laten, waarvan dan ook ruim gebruik is gemaakt. Ik ben mij niet bewust ooit de vrije gedachte te hebben gesmoord; er zijn er velen hier, die mij het vuur wel eens na aan de schenen hebben gelegd, maar dat was mij aangenaam.

Steeds heb ik evenwel, achter den catheder aan de Hoogere Krijgsschool, voor dezelfde beginselen geijverd, die ik ook hier met overtuiging heb verkondigd.

Waar de Heer DE RIDDER de vrees heeft uitgesproken, dat eene meer vrije opvatting omtrent het gesloten exerceeren bezwaar zou kunnen opleveren bij landweer en reservekader, daar ben ik het niet met hem eens. Ik zou integendeel meenen, dat men bij deze methode meer aan het gezond verstand overlaat, en dit is, bij de moderne tactiek, toch zeker hoog noodig.

Met meer vrije opvatting in dit opzicht zal men, juist met landweer-, reserve- en militie-officieren, eer tot het doel komen dan door bindende bepalingen in de reglementen. In het gezond verstand van die heeren heb ik groot vertrouwen.

Ook meen ik, dat de Heer DE RIDDER op het verkeerde pad is wanneer hij wil, dat de stramme vormen zich steeds moeten uiten bij het halt houden en zelfs bij het schieten.

Wanneer bij eene tirailleurlinie "halt" wordt gecommandeerd, moet de man juist niet dadelijk halt houden, maar zich dekken door desnoods nog één of meer passen door te loopen.

Wanneer »vuren» wordt gecommandeerd, leer *ik* den man juist — en zulks ingevolge het reglement — dat hij alléén moet vuren als hij een doel ziet, maar niet klakkeloos omdat het gelast wordt.

En nu de aardigheid van den commandant der Bredasche schutterij, die het commando deed »Met rotten rechts de Brugstraat in». In dat commando komt eene aanwijzing te veel voor, maar ik zou er uit willen laten »Met rotten rechts», want het komt mij zeer practisch voor om het hoofd eener colonne te dirigeren door de Brugstraat aan te geven.

De belangrijke opmerkingen van den Heer VAN DEN BELT omtrent het tactisch gedeelte meen ik niet noodig te hebben te beantwoorden. Omtrent de tactische beginselen heb ik, in mijne lezing, uit het reglement veel weergegeven, en als men nu daarnaast legt, wat door den Heer VAN DEN BELT is gezegd, dan geloof ik, dat er van weinig principieel verschil zal blijken.

Hij geeft op meerdere punten eene zeer belangrijke aanvulling van hetgeen ik aanvoerde.

De wenschelijkheid der herziening van het reglement op sommige punten wil ik den Heer VAN DEN BELT niet geheel tegenspreken. Naar mijne opvatting staat het reglement echter thans in tactisch opzicht, in de hoofdlijnen, geheel op de hoogte van zijn tijd. Reglements wijziging acht ik altijd een groot kwaad en ik wil desnoods eenige wenschelijke verbeteringen achterwege laten om eene wijziging van het reglement te ontgaan.

Ik kom thans op de rede van den Heer SCHÖNSTEDT. Ook deze geachte spreker vond het behoud van stramheid bij de exercitie noodig, juist in den korten oefentijd; ik ben dit niet met hem eens. Noodig zijn de bewegingen, die *ook* op het gevechts-terrein worden gebruikt, en deze acht ik voldoende om orde en discipline aan te kweeken. Die pijnlijke stramheid acht ik een eisch, die door geene enkele noodzakelijkheid wordt voorgeschreven.

Ik acht het evenwel minder noodig om op dit punt nog

in den breede in te gaan. Ik meen te kunnen volstaan met mijne op 27 October alhier gegeven meening te stellen tegenover die van mijne geachte bestrijders en te verklaren, dat ik mij op dit punt in geen deele voor overwonnen verklaar. Mijne meening, dat gesloten exercitiën, stram en hoekig uitgevoerd, voor aankweeken van discipline niet noodig en zelfs schadelijk zijn, wil ik geheel handhaven.

Wat betreft het formeeren der ondersteuningstroepen, wensch ik te doen opmerken, dat de strekking van mijn beoogt geenszins was de verspreide orde onvoorwaardelijk aan te bevelen, wel om aan te toonen, dat de gesloten orde niet altijd zoo verwerpelijk is als men wel eens meent, terwijl zij het voordeel geeft, dat daardoor de inwerking der commandanten gemakkelijker wordt gemaakt.

Ik geef toe, dat men zeer goed kan marcheeren met gesloten troepen en dat deze onder ongericht vuur in het voordeel zijn wat de kwetsbaarheid betreft. Overigens komen in de rede van den Heer SCHÖNSTEDT verschillende opmerkingen voor, die ik mij niet behoef aan te trekken en daarom ook onbeantwoord kan laten.

Waar hij met gloed te velde trekt tegen officieren, die de discipline ondermijnen, ben ik mij niet bewust mij daaraan te hebben schuldig gemaakt. Blijkbaar heeft hij dus niet mij, maar zeker een ander bedoeld.

Eindelijk ben ik het eens met den Heer VAN AKEN, dat gymnastische ontwikkeling zeer wenschelijk is en zijne wel-sprekende rede heeft mij in die opvatting nog versterkt. Maar toch meen ik te moeten waarschuwen tegen overdreven eischen omtrent de gymnastiek in het leger. Wanneer toch de denk-beelden van den Heer VAN AKEN ingang zouden vinden, dan zou men, vrees ik, eigenlijk niet anders doen dan gymnastiek. Gymnastiek als middel is zeker goed, maar gymnastiek als doel is voor het leger ongewenscht.

Met het vorenstaande heb ik in zeer korte bewoordingen op enkele punten van het gesprokene gerepliceerd; dat ik zou meenen hen, die met mij in overtuiging verschillen, te

hebben bekeerd, is geenszins het geval, evenmin als ik overtuigd ben geworden door hetgeen tegen mij is aangevoerd.

De VOORZITTER : Ik geloof, dat het oogenblik thans gekomen is om, na de repliek van den Heer ALTING VON GEUSAU, de vergadering te sluiten.

Toen door mij aan het einde der vorige vergadering de meening werd uitgesproken, dat op de voordracht van den Heer VON GEUSAU een vruchtbaar debat zou volgen en ik deze verwachting baseerde op de zeer groote belangstelling, door die lezing onder de leden opgewekt, was ik overtuigd niet bedrogen te zullen worden en dit is dan ook inderdaad het geval.

Wij mogen ons toch heden avond verheugen in eene zóo talrijke opkomst, dat de capaciteit dezer vergaderzaal bijna te klein bleek om alle belangstellenden te bevatten.

Eene belangstelling, zooals die hier nu weder is betoond, bewijst dat van onze Vereeniging eene zeer bezielende kracht uitgaat; ik acht mij zelf gelukkig, dit hier te kunnen releveeren om het ter kennisneming van elders wonende leden in het verslag te kunnen doen opnemen. Inderdaad getuigt alles van toenemende belangstelling; het ledental neemt steeds toe en de vergaderingen worden steeds drukker bezocht.

Ik dank de Heeren, in het bijzonder diegenen, die aan het debat hebben deelgenomen en zich de moeite hebben gegeven van elders te komen, o. a. de Heeren SCHÖNSTEDT en VAN AKEN. Ik dank vooral ook den Heer ALTING VON GEUSAU voor de moeite, welke hij zich heeft gegeven en verklaar hiermede de vergadering gesloten.

BIJLAGE I.

**Nota van den Ien Luitenant der Landweer-Infanterie
A. J. André de la Porte.**

Het voorrecht hebbende, de rede over tactische beschouwingen van den Kapitein Jhr. G. A. A. ALTING VON GEUSAU te hooren en die later nog eens schriftelijk te kunnen bestudeeren, zij het mij thans vergund, daar waar die geachte Kapitein een tipje van den sluier opheft, dien sluier geheel op te mogen lichten; ik bedoel n.l. het „ranselvraagstuk” te bespreken.

Juist in verband met het geavanceerd karakter van sprekers voordracht, heeft het mijne verbazing gewekt, dat op dit punt niet verder is ingegaan en neem ik de vrijheid, mede in verband met de oprichting van de Landweer, op dit punt nog eens ernstig de aandacht te vestigen.

Sprekende over de Koloniale Reserve bij de laatste manoeuvres in Limburg, eene troepenmacht, die dus allereerst geroepen is om tegen den vijand te opereeren, roemt spreker de schoone marschvaardigheid, welke o. a. verkregen werd door „steeds zonder ransel uit te rukken.” Waar voorts in verband met de hedendaagsche evolutie der tactiek en Engeland en Duitschland belang stellen in nieuwe tactische dispositiën en den ransel over boord werpen, daar geloof ik, dat wij hierin geen minuut langer behoeven ten achter te blijven.

In Engeland draagt de infanterist geen ransel en hebben de Engelschen dan ook de onmogelijkheid ingezien van een tirailleurgevecht met een ransel op den rug.

Nu werpt men mij natuurlijk dadelijk voor de voeten: de krijgsgeschiedenis leert anders . . . . .

Het moge wellicht vreemd schijnen, maar dan ga ik toch dadelijk met de Engelschen mede.

Ik heb als soldaat ook den ransel gedragen en ook

wel eens vier dagen arrest gehad voor een ongepakten ransel, daar ook ik die er wel eens voor over had boven het gebukt gaan onder den last ervan, vooral bij eene tirailleeroefening, waar het voor den man veelal niets anders is dan: liggen — opstaan — looppas — liggen enz. en velen, die met mij uit onder-vinding spreken, weten, dat niets vermoeiender is en ik zou haast zeggen ten slotte verlammerender werkt.

Toen ik van den zomer tijdens mijne detachering bij den troep met vele heeren beroepsofficieren deze quaestie besprak, was ten slotte haast iedereen het met mij eens; en als nu de Kapitein VON GEUSAU bij de Koloniale Reserve tot dezelfde slotsom komt ten aanzien van den ransel, dan geloof ik, dat wij bij onze »mannetjes» ook een heel eind verder zouden komen en wat marschvaardigheid betreft en wat betreft het hierdoor meer tot zijn recht doen komen van de oefeningen; want ik ben ten volle overtuigd, dat dan de oefeningen met 50% meer ambitie zoowel door minderen als door meerderen zullen worden volbracht.

Karakteristiek is, wat ik eens van een milicien, die voor herhalingsoefeningen onder de wapenen was geweest en zijne laatste oefening in de duinen had medegemaakt, hoorde of liever gezegd deed alsof ik het niet hoorde: »Goddank kunnen we die pestduinen (passez-moi le mot) weer vaarwel zeggen.»

Ziet, mijne heeren, het waren niet die pestduinen, om het woord van onzen milicien te gebruiken, maar hij bedoelde daarmee de afmatting door dien ransel bij de oefeningen in de duinen.

Had men dan ook vroeger nog eene afwisseling in de tenueen, zooals tenue I, II, III enz. thans is het doorlopend veldtenue, ja nu en dan nog eens verzwaaard met de rol.

Men roept mij natuurlijk toe: maar wat wilt gē dan? en mijn antwoord daarop is kort en bondig: zooals in Engeland, en om nog eens te recapituleeren, heeft men daar o. a.:

voor alle troepen gelijke veldtenue (groenachtig geel);
patronen in houders in een bandelier;

van voren sluitende rijglaarzen met kuitbanden;
 distinctieven van dezelfde kleur als de uniform;
de infanterie geen ransel;
 levensmiddelen en eventueel wollen hemd in den broodzak;
 eetketel (in linnenzakje) en veldflesch aan den koppel;
 kapotjas om de lendenen gerold.

Zeide de toenmalige Majoor VON PLOENIES niet terecht, dat »de toekomst behoorde aan den lichtst uitgerusten schutter?»

Het is ook geenszins mijne bedoeling, mijne heeren, om te gaan zitten uitpluizen wat wél en wat niet uit den ransel mag of kan worden achtergelaten of met hoeveel K.G. dit gewicht zou kunnen worden verminderd, neen, de uitrusting kan met den geheelen ransel worden verminderd.

Reeds dadelijk hoor ik ook al de gewone bemerking, dat de soldaat er aan moet gewennen in vredestijd zijn «hebben en houden» te verplaatsen; maar ik vraag U allen in gemoede, wat is die soldaat waard na een marsch van 30 à 35 KM., indien dan de ontwikkeling tot het gevecht eerst nog moet beginnen?

Vastheid van karakter en plichtsgevoel, door de opleiding verkregen, kunnen het verdragen van lichamelijke vermoeienissen wel gemakkelijk maken, maar toch slechts tot zekere grens. Is deze grens bereikt, wat dan?

NAPOLEON zeide: «La force d'une armée comme la quantité des mouvements dans la mécanique s'évalue par la masse multipliée avec la vitesse.»

Het vraagstuk van de uitrusting van den infanterist hangt ongetwijfeld samen met diens arbeidsvermogen, zoowel in technischen als in tactischen zin.

Een leger, uitgerust als op b.g. wijze, moet op het oorlogsveld zeer zeker vele voordeelen hebben boven andere legers, al was het maar de kracht, die elk soldaat voor zijn persoon zou kunnen ontwikkelen zoowel in het vuurgevecht als bij een strijd van man tegen man.

Waar blijven de vruchten van gymnastiek- en schermcursussen, als de man in de practijk er door zijn last niet toe in staat is?

Een normaal mensch kan dagelijks op effen terrein 25 K.G. gedurende 7 uur verplaatsen; wanneer nu een troep zich gedurende 7 uur verplaatst in volle wapenrusting op *oneffen* terrein met $\pm$ 30 K.G. per man aan gewicht, waar moet dan het arbeidsvermogen vandaan komen, dat die voor het gevecht noodig heeft?

En hier zwijgt de spreker stil.... In verdere details te treden, ligt niet in mijne bedoeling, daar mannen uit het leger dit vraagstuk wel der moeite waard zullen achten om verder op te lossen; de quaestie is alleen deze, om het ernstige van het vraagstuk nog eens duchtig onder de oogen te zien in verband met het medegedeelde van de Koloniale Reserve en de opinie omtrent het ranselvraagstuk in Engeland en Duitschland momenteel. Alleen in vooruitgang ligt leven en welslagen en dit geldt last not least ook voor den soldaat.

A. J. ANDRÉ DE LA PORTE.

BIJLAGE II.

Nota van den Heer Jhr. G. A. A. Alting von Gensau.

Met veel belangstelling nam ik kennis van de nota van den Heer ANDRÉ DE LA PORTE naar aanleiding van mijne voordracht. Het is zeker een verblijdend verschijnsel, dat door de officieren van de Landweer in zoo hooge mate belang wordt gesteld in militaire zaken.

Met den Heer ANDRÉ DE LA PORTE ben ik het geheel eens, dat het ranselvraagstuk zeer belangrijk is en dat de oefeningen van den troep meer nut zouden afwerpen en zeker met meer opgewektheid zouden worden bijgewoond, wanneer de man niet met zulk eene zware bepakking behoefde uit te rukken.

Ik geloof inderdaad, dat men het dragen van de volledige bepakking bij de oefeningen wel zou kunnen beperken; het echter geheel te doen vervallen schijnt mij vooralsnog moeilijk, omdat men ook daarin den man moet oefenen voor den oorlog.

In mijne voordracht op 27 October heb ik daaraan niet méér aandacht gewijd, dan de enkele vermelding van het feit, dat de Koloniale Reserve zonder ransel uitrukt. Dit moet niet worden toegeschreven aan gebrek aan belangstelling voor de zaak zelve, maar aan de omstandigheid, dat ik sprak over de reglementen en niet over de uitrusting. De tijd ontbrak zeker om ook dat onderwerp grondig te behandelen.

Naar mijne vaste overtuiging moet de ransel ook voor oorlogstijd worden afgeschaft en vervangen door een veel lichter zak, waarin slechts enkele hoog noodige zaken worden medegevoerd. Per compagnie moet men komen tot een voertuig, waarop de rest van 's mans uitrusting wordt geladen. De Heer ANDRÉ DE LA PORTE wil hebben, dat mannen uit

het leger het vraagstuk zullen oplossen. Dit is echter gemakkelijker gezegd dan gedaan en aan pogingen om in deze verbetering aan te brengen heeft het waarlijk niet ontbroken; tot nu toe echter zonder tastbaar resultaat.

De toestand in Engeland kunnen wij moeilijk als voorbeeld nemen, want de oorlogen, die dit rijk in de laatste jaren voerde, waren allen koloniale oorlogen, waarbij men er niet tegen op zag om een grooten legeretros mede te voeren. De Duitsche soldaat draagt, voor zooveel mij bekend, nog steeds eene bepakking, overeenkomende met die in ons leger.

Ook na de belangrijke opmerkingen van den Heer ANDRÉ DE LA PORTE meen ik, dat het niet op mijn weg ligt, thans dit vraagstuk grondig onder de oogen te zien. Wel echter hoop ik, dat hierdoor de aandacht weer eens meer op den ransel mag worden gevestigd en dat het moge gelukken om ten deze de gewenschte verbetering aan te brengen.

Jhr. G. A. A. ALTING VON GEUSAU.

ERRATA.

Blz. 313, regel 4 v. b. achter »bijlage» te voegen A.

» 315, » 14 v. b. staat: Polyklinieken, lees: Poliklinieken.

Blz. 317, regel 9 v. o. staat: 62, moet zijn: 22.

» 353, » 10 v. b. » zoodat, lees: terwijl.